

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Diplomová práce

2021

Bc. Zuzana Kozáková

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Proměny v časopise *Vlasta* v letech 1988-1991

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Zuzana Kozáková

Studijní program: Žurnalistika

Vedoucí práce: Mgr. Judita Matyášová

Rok obhajoby: 2021

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 1.5.2021

Bc. Zuzana Kozáková

Bibliografický záznam

KOZÁKOVÁ, Zuzana. *Proměny v časopise Vlasta v letech 1988-1991*. Praha, 2021. 62 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta Sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra žurnalistiky. Vedoucí diplomové práce Mgr. Judita Matyášová.

Rozsah práce: 110 128 znaků včetně mezer

Abstrakt

V sedmdesátileté historii časopisu *Vlasta* byly tři hlavní předěly, které zásadně ovlivnily jak personální oddělení tohoto týdeníku, tak jeho obsah, výběr témat a grafické zpracování. Hlavním cílem této diplomové práce je zjistit, jakým způsobem se pracovní prostředí a obsah týdeníku proměnily v období těsně před a po Sametové revoluci, tedy v období let 1988-1991. Práce se postupně zabývá třemi liniemi změn. V první části se práce věnuje změnám v tématech článků (ovlivnění propagandou), v druhé části potom personálním změnám v redakci a jednotlivým redaktorkám v analyzovaných letech. Ve třetí části se práce zabývá změnami v inzerci a grafické úpravě.

Abstract

In the 70-year history of the weekly magazine *Vlasta*, there were three main divisions that fundamentally influenced the personnel department, as well as the choice of topics. This diploma thesis is focused in the years 1988-1991. That is, before and after the Velvet Revolution. After 1989 there were changes in the editorial office, changes in the topics of articles (influenced by propaganda) and changes in advertising and graphic design. This thesis deals with these three lines. The main goal is to find out how the working environment in the weekly magazine *Vlasta* has changed during the years under review and how did the content changed. The first part deals with the functioning of the editorial office two years before the change of régime and the subsequent change in the magazine environment after 1989. The thesis is focused on the work of individual editors, but also on what topics they chose and why.

Klíčová slova

časopis *Vlasta*, časopis pro ženy, žena, role ženy, žena a práce, žena a krása, žena v domácnosti, žena-matka

Keywords

Vlasta magazine. women's magazines, woman, woman's role, woman in the workforce, woman and beauty, housewife, woman-mother

Title

Transformation in *Vlasta* magazine 1988-1991

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí své práce Mgr. Juditě Matyášové za její podporu a trpělivost.

Obsah

ÚVOD	10
1. TEORETICKÉ VÝCHODISKO	10
1.1 Stručná charakteristika týdeníku <i>Vlasta</i>	11
1.1.1 Rada československých žen a počátky časopisu <i>Vlasta</i>	13
1.2 První období časopisu <i>Vlasta</i> od roku 1947 do počátku 50. let 20. století	15
1.2.1 Společensko-politická situace ve zkoumaném období	17
1.2.2 Tisk a cenzura	18
1.3 Druhé období časopisu <i>Vlasta</i> od druhé poloviny 60. let do počátku 70. let 20. století	19
1.3.1 Společensko-politická situace ve zkoumaném období	19
1.3.2 Tisk a cenzura	20
1.3.3 <i>Vlasta</i> , Československý svaz žen a <i>Vlasta</i> v letech 1968-1969	23
1.3.4 Vydavatelství MONA	25
1.4 Třetí období od konce 80. let do počátku 90. let 20. století	26
1.4.1 Společensko-politická situace ve zkoumaném období	26
1.4.2 Tisk a cenzura	27
1.4.3 <i>Vlasta</i> v období let 1989-1991	29
2. METODOLOGIE A METODY PRÁCE	31
3. ANALYTICKÁ ČÁST	33
3.1 Obsah <i>Vlasty</i> v letech 1988–1989	33
3.1.1 Zpravodajství v letech 1988-1989	35
3.1.2 Rozhovory v letech 1988-1989	37
3.1.3 Reportáže v letech 1988-1989	38
3.1.4 Rubriky v letech 1988-1989	38
3.2 Redaktorky v letech 1988-1989	40
3.2.1 Marie Homolová	40
3.2.2 Marie Formáčková	41
3.2.3 Alena Šloufová	41
3.2.4 Daniela Sýkorová	42
3.3 Obsah <i>Vlasty</i> v letech 1990–1991	42
3.3.1 Zpravodajství v letech 1990-1991	44

3.3.2 Rozhovory a reportáže v letech 1990-1991	44
3.3.3 Rubriky	45
3.4 Redaktorky v letech 1990-1991	46
3.5 Grafická úprava v letech 1988-1991, proměny v grafické úpravě a novinky v grafice	46
3.6 Fotografie ve <i>Vlastě</i>	47
3.7 Inzerce	49
ZÁVĚR	52
SUMMARY	55
POUŽITÁ LITERATURA A INTERNETOVÉ ZDROJE.....	56
TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE.....	59
SEZNAM PŘÍLOH	62

ÚVOD

Hlavním cílem diplomové práce je zjistit, jak se v týdeníku *Vlasta* proměnilo pracovní prostředí, personální oddělení a též výběr témat a grafické zpracování v období let 1988-1991. Tato diplomová práce se věnuje předělu v období 1988-1991 vzhledem ke skutečnosti, že po roce 1989 došlo k velkým změnám politického prostředí a postupně i ke změnám personálním v redakci *Vlasty*, což ovlivnilo i obsah týdeníku.

V první teoretické části práce nastiňuje historický vývoj týdeníku ve třech fázích: nejdříve v období od roku 1947 po počátek 50. let, poté v období od druhé poloviny 60. let po počátek 70. let a ve třetím období od konce 80. let až po počátek 90. let. V první části se práce soustředí na počátky časopisu *Vlasta* a na Radu československý žen. Práce se dále zaměřuje na společensko-politickou situaci ve zkoumaných obdobích, tisk a cenzuru.

Druhá kapitola shrnuje použitou metodologii a ve třetí najdeme analytickou část práce. Třetí část se zabývá problematikou obsahu časopisu v letech 1988-1991, obsazením redakce, grafickou úpravou, proměnami a novinkami v grafice. Práce se také soustředí na fungování redakce dva roky před změnou režimu a následnou proměnu redakčního prostředí po Sametové revoluci. Práce se v této kapitole zaměřuje nejen na práci jednotlivých redaktorek, ale také na to, jaká témata a proč si vybíraly. Dalším cílem kapitoly je zjistit, zda redaktorky musely zpracovávat témata, která jim byla zadána mimo struktury samotné redakce, a do jaké míry byly cenzurovány články a fotografie.

Ve třetí kapitole najdeme analýzu fotografií ve *Vlastě* a inzerci v týdeníku.

1. TEORETICKÉ VÝCHODISKO

Počátek časopisu *Vlasta* lze zařadit do období od roku 1947 do počátku 50. let 20. století, které znamenalo pro československou společnost zásadní změnu jako důsledek událostí po skončení druhé světové války. Československo si v tom čase zvolilo cestu spolupráce se Sovětským svazem, která byla deklarována v Košickém vládním programu z roku 1945, čímž se odklonilo od původních duchovních a humanitních principů, které nastolil Masaryk¹ ve své prezidentské éře.²

¹ Tomáš Garrigue Masaryk byl poprvé zvolen prezidentem dne 14. listopadu 1918, abdikoval ze zdravotních důvodů, a to dne 14. prosince 1935.

² První program československé poválečné vlády, který byl přijatý dne 5. dubna 1945 v Košicích.

Spolupráce Československa se Sovětským svazem měla být v oblasti vojenské, politické, hospodářské a také v oblasti kulturní, přičemž „...komunistické autorství programu se nezapřelo.“³

Program sice občanům zaručoval ústavní práva a svobody, ale zároveň obsahoval restriktce, které do těchto svobod zasahovaly, což politické strany a většina společnosti přecházely ve snaze zejména obnovit identitu československého státu.⁴

Paradoxně komunisté se po válce vydávali za dědice Masarykovy republiky, ovšem demokracie pro ně neznamovala parlamentní demokracii západního typu, nýbrž lidovou demokracii inspirovanou Sovětským svazem. A právě Sovětský svaz měl být ochráncem malých slovanských národů proti německé rozpínavosti, což přijala velká část obyvatelstva.

1.1 Stručná charakteristika týdeníku *Vlasta*

Časopis *Vlasta* jsem si vybrala z důvodu, že na českém mediálním trhu má dlouholetou a nepřetržitou tradici datující se od roku 1947. Vznik časopisu *Vlasta* je spojen s Radou československých žen, především s osobností dr. Milady Horákové. Moje volba byla ovlivněna také skutečností, že předmětné periodikum bylo v podstatě téměř jediným u nás vycházejícím týdeníkem pro ženy, a to po dlouhou dobu. *Vlasta* vychází též v současnosti.

Prvopočátky časopisu se specifickým zaměřením se datují okolo února 1948 a po něm do roku 1953, kdy *Vlasta* byla v područí Československého svazu žen. Jméno časopisu jí vybraly podle ženy – bojovnice ze Starých pověstí českých, zároveň v sobě nese slovo vlast. Od počátku měla *Vlasta* sloužit svým čtenářkám jako kamarádka, která má **pět „P,“** tj. **potěší, pohladí, povzbudí, pomůže i poradí.**

K uvedenému též Blanka Kovaříková, redaktorka časopisu, která na svých webových stránkách uvádí: „*Od počátku měla Vlasta sloužit svým čtenářům jako kamarádka, která má pět Pé – potěší, pohladí, povzbudí, pomůže i poradí*“ (Kovaříková, 2016).

Navzdory proměnám času zůstala *Vlasta* touto přítelkyní dodneška. První šéfredaktorkou se stala spisovatelka Nina Bonhardová (1907-1981), autorka úspěšné

³ Bystrov, Vladimír. *Svobodná nesvoboda: Některé příklady postupující komunistické a sovětizace mediální krajiny v Československu a snah komunistů umlčet český nekomunistický a církevní tisk v letech 1945-1948*. Praha: Vyšší odborná škola publicistiky, 2006, str. 9.

⁴ Rupnik, Jacques. *Dějiny komunistické strany Československa. Od počátků do převzetí moci*. Praha: Academia, 2002.

rožmberské trilogie *Tanec rabů*, *Polixena* a *Hodina závratí*, ale také *Pohádek treboňského kapra*. Už v prvním ročníku se objevily rubriky, které s různými obměnami přetrvaly do současnosti. Čtenářky tu našly různé články o zdravé výživě, o módě, cestopisy, dopisy, informace o nových filmech a divadelních hrách, ale také povídky a básničky nebo třeba přílohu *Sluníčko sedmítečné* pro děti. V prvním roce měla *Vlasta* náklad 100.000 výtisků.⁵

První redakční místnosti našla *Vlasta* v podkroví budovy Melantrichu na Václavském náměstí. O rok později už sídlila v paláci Dunaj na Národní třídě, kde došlo v březnu 1948 k požáru. Jak vzpomíná pamětnice Libuše Tomšů, dvě redaktorky se tehdy vrátily do kanceláří z módní přehlídky, která se konala na Zimním stadionu na Štvanici, a protože byly vymrzlé, uvařily si na elektrickém vařiči čaj. Při odchodu ho však zapoměly vypnout. Vyhořely všechny tři místnosti redakce, ale zsave vzalo i číslo, kompletně připravené do tisku. Provizorně se pak úřadovalo v bytě tehdejší šéfredaktorky M. Tilschové ve Strašnicích a číslo se stihlo udělat nové.⁶ Po několika těžkostech našla redakce zázemí v pasáži Práce v Jindřišské ulici, odkud se stěhovala do Žitné a později Malé Štěpánské ulice. Od roku 2005 má časopis *Vlasta* sídlo v nové budově v ulici Lomnického na Pankráci v Praze.

V roce 1947 byla vyhlášena soutěž, v níž *Vlasta* hledala „dítě časopisu“. Ozvat se měly všechny ženy, kterým se po půlnoci 31. 12. 1946 narodila holčička a daly jí jméno *Vlasta*. Na výzvu zareagovalo 80 maminek. Jako první přišla na svět hned 15 vteřin po půlnoci Vlastička Holubová z nouzové kolonie v Pardubicích.

V roce 1957 *Vlasta* například rozebírala, zda ženy mají či nemají nosit kalhoty, ale také přinášela informace o moderních novinkách, které měly zaměstnaným ženám usnadnit život. Úsměvně dnes na nás působí reportáž z Varnsdorfu o tom, zda bude v obchodech dostatek silonových punčoch.⁷

Prostřednictvím *Vlasty* se například hledala dívka, která by ztělesňovala francouzský parfém *Diorling*. A skutečně se našla nádherná dvacetiletá Eva Vodičková z Brna, která na fotografování do Francie odjela. *Vlasta* psala o úspěších krasobruslařky Hany Maškové i o natáčení Formanova filmu *Hoří, má panenko*.

⁵ Vlasta. [online]. [cit. 2021-03-07]. Dostupné z: <https://www.vlasta.cz/>

⁶ Z historie ženského časopisu Vlasta. [online]. [cit. 2021-03-07]. Dostupné z: <https://www.bkovarikova.cz/texty/zajimavosti/z-historie-zenskeho-casopisu-vlasta/>

⁷ Z historie ženského časopisu Vlasta. [online]. [cit. 2021-03-07]. Dostupné z: <https://www.bkovarikova.cz/texty/zajimavosti/z-historie-zenskeho-casopisu-vlasta/>

I v dalších letech se *Vlasta* na těch stránkách, které se nemusely věnovat dobovým politickým projevům, věnovala běžným věcem. Například na „*Janině stránce*“ se čtenářky mohly zpovídat ze svých problémů. V „*Nápadníku*“ si zas vyměňovaly tipy na zkrášlení domovů. Pravidelně se v časopise *Vlasta* objevovaly také rady kosmetičky, lékařky i psycholožky, a též různé recepty a rady pro zahrádkáře. Na stránkách *Vlasty* se diskutovalo o práci a kariéře.

Redaktorky časopisu *Vlasta* si už v době vydání prvního čísla stanovily za cíl vytvořit časopis, který se bude líbit co největšímu počtu žen. Redakce v prvním čísle *Vlasty* uvedla: „*Časopis Vlasta je časopisem všech žen naší republiky, žen z měst, venkova, žen pracujících doma i na poli, v hospodářstvích, dílnách i továrnách. V dopravě, v obchodech i v kancelářích, ve školách, nemocnicích i ve svobodných povoláních*“ (Bednařík et al., s. 237).

Svých „pět P“ si periodikum *Vlasta* zachovává také v současné době. Časopis definuje rozsáhlý výběr témat, které jsou určeny mnoha typům čtenářek, a tak je *Vlasta* nejčtenějším ženským časopisem. V letech 1958-1988 se dle Dějin českých médií *Vlasta* umístila vždy na první místo v kategorii 10 nejčtenějších časopisů nebo 10 nejčtenějších týdeníků. Jak uvádí Končelík, v roce 1958 vycházela *Vlasta* v průměrném nákladu 410 000 výtisků, v roce 1968 v 640 000 výtiscích, o 10 let později v 800 000 výtiscích a v posledním roce, který Dějiny českých médií udávají, roku 1988, v nákladu 820 000 výtisků (Končelík, 2010, s. 176-253).

Vlastu, týdeník o šedesáti osmi stranách, vydává v současné době nakladatelství *Astrosat media*. Na svých webových stránkách www.astrosatmedia.cz charakterizuje časopis těmito slovy: „*Vlasta je průvodce světem moderní ženy.*“

1.1.1 Rada československých žen a počátky časopisu *Vlasta*

Časopis *Vlasta* vznikl v roce 1947 jako list Rady československých žen. Vydávalo ji vydavatelství ministerstva informací *Svět v obrazech* a její šéfredaktorkou byla Nina Bonhardová.⁸ *Vlasta* vycházela každý čtvrtek a měla 16 stran v černobílém provedení. V prvním roce měla náklad 100 000 výtisků. Jak píše Blanka Kovaříková na svých stránkách: „*Od počátku měla Vlasta sloužit svým čtenářkám jako kamarádka, která má pět*

⁸ Byla to spisovatelka, novinářka a publicistka.

Pé - potěší, pohladí, povzbudí, pomůže i poradí.“⁹ Zároveň byla *Vlasta* obhájcem ženských práv, pozic, demokracie a také míru. Je potřeba zdůraznit, že v době svého vzniku byla *Vlasta* nestranickým listem.

Jak jsem již uvedla, časopis *Vlasta* byl založen v roce 1947 feministickou organizací Rada československých žen. Po skončení druhé světové války v roce 1945 nastala obnova politického a společenského života a rozvíjely se také ženské spolky. Rozličné skupiny žen v té době byly pod dvěma organizacemi, šlo o Národní frontu žen¹⁰ a Radu československých žen.¹¹ Obě organizace sice měly podobné úlohy, ale rozdíl byl ve struktuře organizací a především v tom, že Národní fronta žen byla poplatná komunistické straně. Obě uvedené organizace silně ovlivňovaly myšlení žen ze středních a nižších vrstev.

Rada československých žen vznikla v květnu 1945 a sídlila ve Washingtonově ulici v Praze. Do funkce předsedkyně byla v červnu 1946 zvolena Milada Horáková, místopředsedkyní byla Julie Prokopová. Rada československých žen se hlásila k odkazu předválečných ženských organizací, zejména Ženské národní rady, a přidávaly se k ní ženy z různých politických stran. Významným informátorem o činnosti organizace Rada československých žen se po týdeníku Rada žen stal právě časopis *Vlasta*.

Poměrně zásadní byla v Radě československých žen skutečnost, že šlo o nadstranickou organizaci, které nebylo dovoleno provozovat politickou činnost, ale mnohé členky byly příslušnicemi různých politických stran, také strany komunistické. Nadstranickost přesto vítězila až do února 1948, kdy komunistky Radu ovládly, což znamenalo i další vývoj časopisu *Vlasta*. Zároveň však Milada Horáková vyzývala členky, aby se začleňovaly do politických stran, protože „...*jen tehdy, když se zapojí do politických stran a nabudou v nich vlivu, prosadí své požadavky občanské a ženské.*“¹²

V zásadě se Rada soustředila na několik hlavních požadavků, a to na zlepšení péče o matku a dítě, širší vstup žen do veřejného prostoru, zařazení práce v domácnosti a péči o děti do společenského kontextu a na přípravu nové ústavy. Jak zkonstatovala Milada Horáková v prvním čísle *Vlasty*: „*Chceme se všemi způsoby domáhat vydání a opravy*

⁹ KOVAŘÍKOVÁ, Blanka. Z historie ženského časopisu *Vlasta* [online]. Publikováno: neuvédno [cit. 2021-03-07]. Dostupné z: <http://www.bkovarikova.cz/texty/zajimavosti/z-historie-zenskehocasopisu-Vlasta.htm>

¹⁰ V červnu 1945 byla založena Národní fronta žen, v jejímž ústředí se scházely zástupkyně čtyř politických stran. Obě organizace – tj. Rada československých žen (RČŽ) - působily až do roku 1948.

¹¹ Roku 1945 byla založena Rada československých žen (RČŽ). Jejím cílem bylo například to, aby ženy získaly podíl na politické moci, hospodářském životě, vzdělání, což potvrzuje návaznost na činnost Ženské národní rady a dalších podobných organizací. Ženy se měly stát plnohodnotnými členkami občanské společnosti.

¹² RADA ČESKOSLOVENSKÝCH ŽEN. [online]. Publikováno: 22. srpen. 2005 [cit. 2021-03-07]. Dostupné z: <https://www.feminismus.cz/cz/clanky/rada-ceskoslovenskych-zen>

potřebných zákonů, přednostního budování náležitých zařízení a důsledného sledování všech opatření, které umožní co nejplněji účast našich žen v úkolech občanských při zvláštním zřeteli k jejich poslání a povinnostem mateřským.“¹³

„Již v květnu se ženy aktivní v ilegální činnosti za doby okupace sešly na prvním jednání v prostorách Ženského klubu českého, aby vytvořily institucionální základnu budoucí spolupráce v mírovém období. Iniciátorky setkání – komunistické ženy – navrhovaly vytvořit organizaci sdružující představitelky všech čtyř politických stran“ (Nečasová, 2009, s. 69). Národní fronta žen tak nebyla obvyklým spolkem, ale jakýmsi volným dobrovolným sdružením. Členky Národní fronty žen však byly vázány stanoviskem mateřské Komunistické strany a měly za úkol docílit společného řešení pro všechny. Národní fronta žen měla také svůj vlastní list pojmenovaný Československá žena, který vycházel v letech 1945-1948. Odpovědnou redaktorkou byla Marie Švermová, která čelila nelehkému úkolu. Každá strana chtěla mít v listu pochopitelně co nejvíce článků a také byl problém ohledně odlišných názorů všech členek. „Společně však upřímně věřily, že při stoupající zaměstnanosti žen tzv. lidová demokracie ženám pomůže skloubit povolání a rodinu.“¹⁴

1.2 První období časopisu *Vlasta* od roku 1947 do počátku 50. let 20. století

První období časopisu *Vlasta*, konkrétně období od roku 1947 do počátku 50. let 20. století, znamenalo pro československou společnost velkou a zásadní změnu. Jak jsem již uvedla, změny byly důsledkem událostí na sklonku druhé světové války, kdy si Československo zvolilo cestu spolupráce se Sovětským svazem (deklarovanou v Košickém vládním programu z roku 1945), čímž se tedy Československo odklonilo od původních duchovních a humanitních principů nastolených Masarykovou prezidentskou érou. Tomáš Garrigue Masaryk byl poprvé zvolen prezidentem dne 14. listopadu 1918 a abdikoval ze zdravotních důvodů dne 14. prosince 1935.

Tato spolupráce se měla odehrávat v oblasti vojenské, politické, hospodářské i kulturní, přičemž „komunistické autorství programu se nezapřelo“ (Bystrov, 2006, s. 9).

Košický vládní program sice zaručoval občanům ústavní svobody, ale zároveň

¹³ RADA ČESKOSLOVENSKÝCH ŽEN. [online]. Publikováno: 22. srpen. 2005 [cit. 2021-03-07]. Dostupné z: <https://www.feminismus.cz/cz/clanky/rada-ceskoslovenskych-zen>

¹⁴ Feminismus. [online]. [cit. 2021-03-27]. Dostupné z: <http://www.feminismus.cz/cz/clanky/narodni-fronta-zen>

obsahoval restriktce, které zasahovaly do těchto svobod, což politické strany i většina společnosti přecházely ve snaze zejména obnovit identitu československého státu (Bystrov, 2006, s. 9).

Paradoxně po skončení 2. světové války se právě komunisté prezentovali jako dědici Masarykovy republiky, ovšem demokracie pro ně neznamena parlamentní demokracii západního typu, nýbrž lidovou demokracii inspirovanou Sovětským svazem. A jak uvedl Rupnik, právě Sovětský svaz měl být ochráncem malých slovanských národů proti německé rozpínavosti, což přijala velká část obyvatelstva (Rupnik, Jacques, 2002).

Komunisté prosazovali také jednotu na úkor plurality, která se z veřejného života postupně vytrácela. Téměř všechny strany se v této době hlásily k socialismu, ale lišily se v míře svobody, kterou se socialismem spojovaly. Již v březnu 1945 se prosadila Národní fronta Čechů a Slováků, tedy jednotu čtyř povolených politických stran. Šlo o politické strany sociálně demokratické, lidové, komunistické a národně socialistické, ve kterých však komunisté měli rozhodující slovo.

Po skončení 2. světové války v roce 1945 došlo k obnově nejen politického života, ale také společenského života, a spolu s tím se rozvíjely ženské spolky. Rozličná uskupení žen patřila v té době pod dvě organizace, a to pod Národní frontu žen¹⁵ a Radu československých žen. Jak uvádí Uhrová, obě organizace sice měly podobné úlohy, ale lišily se svojí strukturou a především tím, že Národní fronta žen byla poplatná komunistické straně. Obě organizace zároveň silně ovlivňovaly myšlení žen ze středních a nižších vrstev (Uhrová, Eva, 2005, s. 88–112).

Rada československých žen vznikla už v květnu 1945 a sídlila ve Washingtonově ulici v Praze. Do funkce předsedkyně byla v červnu 1946 zvolena Milada Horáková, místopředsedkyní byla Julie Prokopová, která byla předsedkyně ústřední komise žen KSČ. Rada československých žen se hlásila k odkazu předválečných ženských organizací, zejména Ženské národní rady, což byla ženská organizace založená v roce 1922 Františkou Plamínkovou. Jejím cílem bylo úsilí o zrovnoprávnění mužů a žen. K organizaci se také přidávaly ženy z různých politických stran, včetně komunistické, což s sebou přinášelo protichůdnost názorů. Významným informátorem o činnosti organizace se po týdeníku Rada žen, který byl vydáván v období 1945-1946, stal časopis *Vlasta* (Uhrová, Eva, 2005, s. 88–

¹⁵ Tato ženská organizace byla založená v červnu 1945 členkami čtyř politických stran, a to komunistkami, národními socialistkami, sociálními demokratkami a lidovkyněmi. Vedoucí roli postupně získaly komunistky.

112).

V roce 1948 však došlo k zásadní změně ve vývoji časopisu *Vlasta* a s nástupem komunistického režimu se stala *Vlasta* časopisem orientovaným na komunistickou stranu. Tak došlo ke změně obsahu časopisu, ačkoli mnohé rubriky *Vlasty* zůstaly zachovány. V období po únoru 1948 se na stránkách časopisu *Vlasta* začaly mnohem intenzivněji řešit politická situace a témata se více orientovala na Sovětský svaz. Spolu s uvedenými změnami se začala odlišovat také grafická podoba *Vlasty*, která měla od čísla devatenáct barevnou titulní stranu. Ještě v roce 1948 byla prezentována jako list Rady československých žen. V roce 1953 však byla *Vlasta* uváděna na titulní straně jako list Výboru československých žen, tj. řídicí složka výboru žen na nižších stupních. Vedoucí redaktorkou byla Zdeňka Zimová. V polovině padesátých let 20. století dosáhla *Vlasta* nákladu 300 000 výtisků (Kšajt, František, 1980).

1.2.1 Společensko-politická situace ve zkoumaném období

Válka a okupace ovlivnila myšlení české společnosti a vliv na něj měla také inteligence, byť jako sociální skupina málo početná. Projevovaly se u ní sympatie k levicovým myšlenkám, mnozí dokonce podporovali komunistickou stranu. Šlo například o osoby Františka Halase, Viléma Závadu, Ivana Olbrachta, kteří získali také politické funkce.

„O postojích umělců a novinářů svědčí kromě literárních pramenů i tehdejší tisk, který měl nesporně velký vliv na obyvatelstvo“ (Kalinová, Lenka, 2004, s. 88).

Jak uvádí autor Kaplan, vedlo socialistické hospodářství v Československu k likvidaci nejen soukromých řemesel, živnostníků, ale také maloobchodníků. Vládnoucí komunistická strana totiž řídila ekonomiku z jednoho centra, a to podle ústředního plánu; první pětiletý hospodářský plán byl vyhlášen v květnu 1949 na sjezdu KSČ. Plán kladl důraz na těžké strojírenství, obzvláště na zbrojní výrobu. *„Militarizace hospodářství se projevovala jak ve vysokých požadavcích armády na investice, v prudkém a nepředvídaném vzestupu zbrojní výroby, tak v jejím privilegovaném postavení na úkor ostatních oborů i na úkor životní úrovně obyvatel“* (Kaplan, 2007, s. 32).

1.2.2 Tisk a cenzura

Již Košický vládní program předznamenával budoucí vývoj Československa. V oblasti médií program zaručoval svobodu slova, nastolil také očistu médií od kolaborantů a jejich restrukturalizaci. Roli médií přitom Košický vládní program definoval jako službu lidu, nikoli jako službu soukromým zájmům, čímž měla naplňovat státní zájmy. Jejich správu mělo na starost nové ministerstvo informací, které vedl komunista Václav Kopecký (Končelík, J., Večeřa, P., Orság, P., 2010).

Je možné uvést, že prostřednictvím nového ministerstva informací uplatňovala komunistická strana svůj vliv na média již od období roku 1945–1946, přičemž Ministerstvo organizovalo vytvoření nové struktury periodického tisku. Udělovalo například povolení k vydávání tisku výlučně uznaným politickým stranám, úřadům a společenským organizacím.

Nástrojem řízení médií se stalo především centrální přerozdělování papíru v důsledku problémů papírenského průmyslu. Byla také obnovena platnost zákona č. 6/1863 Sb., tiskový zákon, avšak komunisté legislativu a kontrolu jako nástroj dohledu nad médii příliš nevyužívali. Důvodem bylo, že komunisté hlásali svobodu tisku. Na základě zákona č. 101/1947 Sb., o postavení redaktorů a Svazech novinářů, byl vytvořen Ústřední svaz československých novinářů a členství v něm bylo podmínkou pro vykonávání novinářské profese (Končelík, Večeřa, Orság, 2010).

Znamená to, že v té době komunisté prakticky ovládli média, na což ostatní strany ve snaze zabránit jejich libovůli paradoxně reagovali požadavkem cenzury. V prostředí, kde se „...velká část českých intelektuálů přihlásila k levici, se komunistické propagandě dokázaly v tisku postavit pouze silné novinářské osobnosti“ (Končelík, Večeřa, Orság, 2010, s. 124). „Vyloučení možnosti rozvoje ekonomicky nezávislého (soukromého) tisku, centralizace a reglementace kontroly a řízení médií a faktické převedení novinářství na koncesovanou profesi (byť toliko povinným členstvím v novinářské organizaci) vytvářely příznivou situaci pro pozdější převzetí moci komunistickou stranou“ (Bednařík, P., Jiráček, J., Köpplová, B., 2011, s. 232).

Byly zakázány například deníky agrární strany *Venkov* a *Večer*, bulvární tisk, ale také německý tisk. Obnovení se dočkaly tiskoviny *Rudé právo*, dále *Národní osvobození* a též *Právo lidu*. Deníky, které vycházely v období protektorátu musely změnit jméno. Deník *České slovo* tak byl přejmenován na *Svobodné slovo*. Mezi zcela nové deníky se

zařadily *Práce* nebo *Mladá fronta*. Z časopisů byl obnoven komunistický časopis *Tvorba* s šéfredaktorem S. K. Neumannem v čele a také levicový týdeník *Kulturní politika*, který vydával E. F. Burian.

1.3 Druhé období časopisu *Vlasta* od druhé poloviny 60. let do počátku 70. let 20. století

K postupnému politickému uvolňování a změnám společenského života, které zasáhly do kulturního i běžného života, začalo v Československu docházet již od poloviny 50. let 20. století. Lidé se chtěli aktivnějším způsobem zapojovat do rozhodování o své společnosti, a tak se tato situace projevovala i v kultuře a umění. Zakládaly se nové časopisy a s novou dobou se měnila filmová, literární i divadelní témata. Lze tedy říci, že „...šedesátá léta představují desetiletí, jehož určujícím rysem byla postupná liberalizace a demokratizace veřejného života“ (Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 284).

1.3.1 Společensko-politická situace ve zkoumaném období

„*Chronické hospodářské potíže vedly k tomu, že třetí pětiletka pro léta 1961-1965 se zcela zhroutila*“ (Končelík, J., Večeřa, P., Orság, P., 2010, s. 135).

V letech 1962-1964 se projevila hospodářská krize, která vedla k ekonomické reformě. Ta vznikla pod vedením českého ekonoma Oty Šika, člena ÚV KSČ, který připravoval hospodářské reformy v 60. letech 20. století, a měla vrátit tržní nástroje do československé ekonomiky, přičemž předpokládala větší samostatnost podniků v rozhodování.

Ráda bych také uvedla, že v druhé polovině 60. let 20. století se projevovaly reformní názory především ve svazu spisovatelů, mezi nimiž a komunistickou stranou rostla nedůvěra. Ta se odrazila i na IV. sjezdu Svazu československých spisovatelů v červnu v roce 1967, kde spisovatelé kritizovali politiku komunistické strany a požadovali svobodu projevu. Vedení strany na kritiku zareagovalo vyloučením několika spisovatelů ze strany. Konkrétně to byly spisovatelé Ludvík Vaculík, Ivan Klíma a Antonín Jaroslav Liehm, český filmový a literární kritik, publicista, československý komunistický a reformní politik.

Potřeba tzv. normalizace poměrů byla primárně oficiálním zdůvodněním represivních opatření na počátku této epochy. Šlo o čistky v komunistické straně, také

o propouštění ze zaměstnání či obnovení cenzury, byla zrušena mnohá zájmová a politická sdružení a organizace a podobně. K postupnému posílení komunistické moci došlo zejména v 70. letech 20. století, byla to například čistka v armádě, která proběhla v letech 1970–1974 (Madry, 1994, s. 155).

V 80. letech 20. století již komunistická propaganda používala výraz normalizace spíše pro vztahy mezi státy či pro vnitropolitickou zahraniční situaci, zejména v Polsku.

Název „*normalizace*“ se někdy přenáší na celou éru, během níž už „*normalizační proces*“ sice neprobíhal, ale normalizační opatření zůstávala v platnosti až do listopadu 1989.

Vývoj v tzv. krizovém období v letech 1968-1969 i současné výhledy na pečlivě připraveném dubnovém celostátním sjezdu Československého svazu žen zcela ve stylu oficiální linie shrnula čestná předsedkyně Rady československých žen Gusta Fučíková, na kterou navázal šéf delegace ÚV KSČ, člen jeho předsednictva a český premiér v jedné osobě Josef Korčák. Sjezd v tento den také oficiálně zvolil předsedkyni Československého svazu žen, kterou se stala Marie Kabrhelová, která se od té doby stala symbolem oficiálního ženského hnutí na dalších patnáct let.

Období politického uvolnění začalo již v prosinci 1967 a skončilo příchodem sovětských vojsk v srpnu 1968.

1.3.2 Tisk a cenzura

V podmínkách 60. let 20. století, které byly uvolněné, se vytvořil nový tiskový zákon č.81/1966 Sb., který se stal na dlouho základem české mediální legislativy. Jak uvádějí autoři Končelík, J., Večeřa, P., Orság, P. „...*tento zákon reorganizoval též kontrolní systém a poprvé od roku 1948 dal cenzuře pevné místo v československém právním řádu*“ (Končelík, J., Večeřa, P., Orság, P., 2010, s. 178).

Zákon č.81/1966 Sb., tiskový zákon, cenzuru pojmově definoval a zlegalizoval ji a zároveň přejmenoval cenzurní úřad na Ústřední publikační správu.

V této atmosféře cenzury vznikaly nové časopisy, které také propagovaly reformní ideje. Byly to časopisy měsíčník *Impuls* a čtrnáctideník *Filmové a televizní noviny*. Reformy prosazoval nejvíce týdeník svazu spisovatelů *Literární noviny*. Po represí a vyloučení některých spisovatelů z komunistické strany v roce 1967 však ztratil svaz spisovatelů vliv

v tomto týdeníku a nově začaly reformy prosazovat *Filmové a televizní noviny*. Protichůdné tendence měl Svaz československých novinářů, který naopak zaujal konformní postoj vůči komunistické straně. Již počátkem roku 1968 se o reformách začalo diskutovat i v tisku a mnozí novináři cenzuru kritizovali.

Ve snaze naklonit si veřejnost začalo komunistické vedení v čele s Dubčekem zvažovat přechod od předběžné cenzury k následné cenzuře, což se uskutečnilo v březnu 1968, a zároveň byla kontrola médií svěřena ministerstvu kultury. Novináři však cenzuru nadále kritizovali a nerespektovali a novinářský svaz odmítnul být „převodovou pákou“ mezi komunistickou stranou a veřejností. Na obranu médií vznikaly i různé veřejné skupiny, například dělnické výbory na obranu svobody tisku (Končelík, J., Večeřa, P., Orság, P., 2010, s. 178).

Došlo k liberalizaci novinářské práce a média prezentovala též aféry posledních dvaceti let. Také se začala rozvíjet investigativní žurnalistika, která vyvolávala zájem o politické dění a reformu systému. Vzhledem k tomu, že nastalo uvolnění i v přidělech papíru, zvyšovaly se náklady dosud potlačovaných periodik, zejména kulturních časopisů jako byly *Literární listy*.¹⁶ Zvláštní bylo, že u deníku *Rudé právo*¹⁷ došlo dokonce ke snížení nákladu.

V červnu 1968 byl prezentován požadavek ústavního zrušení cenzury, a to v rámci pražského sjezdu Svazu československých novinářů. Dané požadavky vedly k přijetí zákona č. 84/1968 Sb., kterým se mění zákon č. 81/1966 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích, který v § 17 stanoví, že „(1) Cenzura je nepřípustná. (2) Cenzurou se rozumějí jakékoliv zásahy státních orgánů proti svobodě slova a obrazu a jejich šíření hromadnými informačními prostředky. Tím není dotčena pravomoc prokurátora a soudu.“

Zákon č. 84/1968 Sb., kterým se mění zákon č. 81/1966 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích, tedy vyhlásil nepřípustnost cenzury a zrušil také limity na přidělování papíru. Zároveň v průběhu června zanikl úřad Ústřední publikační správy. V důsledku tohoto zákona ztratila komunistická strana svůj vedoucí vliv na média.

¹⁶ Literární noviny je český kulturně-politický týdeník založený v roce 1952. Významnou úlohu měl především v 60. letech 20. století, kdy byl intelektuální platformou pro Pražskou jar.

¹⁷ Rudé právo byl deník a ústřední tiskový orgán Komunistické strany Československa (KSČ), který hrál důležitou roli v propagandě režimu. Deník byl založen roku 1920, když došlo k rozkolu mezi českými sociálními demokraty a komunisty. Noviny vycházely i během druhé světové války v ilegality.

Po ustavení Ústřední publikační správy v roce 1966 byly totiž úměrně s uvolňující se atmosférou 60. let 20. století do jisté míry regulované pravomoci cenzorů.¹⁸

Pozastaveny mohly být pouze tajné informace. Počet těchto zásahů do médií se rapidním způsobem snížil, a to kvůli omezení počtu těchto informací novelizací z roku 1966 a také z důvodu, že při pozastavení informace mělo vedení médií možnost požádat o přezkoumání soud. Obava cenzorů ze soudního řízení jejich iniciativu takto brzdila. Na „závadné“ informace v obecném zájmu cenzor pouze upozorňoval.

Dne 21. června 1968 vláda schválila usnesení, podle něhož byla úloha KSČ v řízení médií podstatně oslabena. Oddělení oficiálních informací od stanovisek publicistů bylo převratným posvícením přípustnosti prezentace osobních názorů.¹⁹

Kádrování bylo eliminováno. Dne 21. června 1968 vláda schválila usnesení, jímž byla úloha KSČ v řízení médií podstatně oslabena. Oddělení oficiálních informací od stanovisek publicistů tak byla převratným posvícením přípustnosti prezentace osobních názorů. Cenzura byla ovšem pouze součástí předběžné a také následné cenzurní praxe. Média a veškeré kulturní aktivity byly průběžně na programu příslušných oddělení a ideologické komise ÚV KSČ, ustavené v roce 1958. Ideologická komise ÚV KSČ pracovala do roku 1960 jako poradní orgán předsednictva ÚV KSČ „*pro boj proti narůstajícím liberálním tendencím.*“ Jejím prvním předsedou byl tajemník ÚV KSČ Jiří Hendrych.²⁰

Po obnovení ideologické komise v roce 1963 se předsedou stal tajemník Čestmír Císař,²¹ který byl vystřídán Vladimírem Koutským.²² Mezi členy byli jak reformní členové KSČ, jakými byli například Jan Procházka, Ota Šik, Ján Uher, tak i konzervativní komunisté, například Vasil Bil'ak a Ladislav Štoll.²³

¹⁸ Cenzura. Ústřední publikační správa. [online]. [cit. 2021-03-27]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/cenzura_02.php

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Byl zástupcem hlavního redaktora Rudého práva a později hlavním redaktorem listu Nová mysl, v roce 1963 se stal krátce tajemníkem ÚV KSČ pro otázky ideologie a mezinárodních vztahů. V letech 1963-1965 se stal československým ministrem školství, byl vnímán jako liberální a reformní politik.

²² V letech 1963–1965 vedl ideologickou komisi ÚV KSČ. V prosinci 1967 patřil v rámci vedení ÚV KSČ k těm politikům, kteří prosazovali odchod Antonína Novotného z postu prvního tajemníka ÚV KSČ.

²³ Český marxistický literární kritik, představitel stalinistického (ždanovského) pojetí teorie umění, československý politik Komunistické strany Československa, poúnorový poslanec Národního shromáždění ČSR a ministr vlád Československa.

Vláda byla nucena dostat média opět pod kontrolu, a proto 30. srpna usnesením č. 292 založila Úřad pro tisk a informace, který měl sledovat činnost médií, jejichž běžný chod byl obnoven začátkem září. Již 13. září byl Národním shromážděním schválen zákon č. 127/1968 Sb., o některých přechodných opatřeních v oblasti tisku a ostatních hromadných informačních prostředků, který opět zavedl předběžnou cenzuru, a tím skončilo relativně svobodné období tisku. V ustanovení § 1 zákona se uvádí: „(1) V zájmu dalšího pokojného vývoje je třeba, aby v oblasti periodického tisku a ostatních hromadných informačních prostředků nebyly narušovány důležité zájmy vnitřní a zahraniční politiky státu. Zároveň je třeba zabezpečit všestrannou péči o rozvoj periodického tisku a ostatních hromadných informačních prostředků.“

„Zavedena byla forma následné cenzury, kdy základem bylo autocenzurní chování novinářů, kteří si hlídali, aby nebyli autory mediálních obsahů, s nimiž by se mohli dostat do existenčních problémů“ (Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 314).

Jako orgány státní správy se zřizují Úřad pro tisk a informace, na Slovensku Slovenský úřad pro tisk a informace. Na Úřad pro tisk a informace přechází dosavadní působnost Ministerstva kultury a informací podle zákona č. 81/1966 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích, ve znění zákona č. 84/1968 Sb. V témže rozsahu přechází dosavadní působnost pověřence Slovenské národní rady pro kulturu a informace na Slovenský úřad pro tisk a informace. Úkolem úřadů pro tisk a informace je zejména jednotně usměrňovat a kontrolovat činnost periodického tisku a ostatních hromadných informačních prostředků.²⁴

1.3.3 *Vlasta*, Československý svaz žen a *Vlasta* v letech 1968-1969

V tom období vycházely týdeníky *Vlasta*, *Slovenska*, *Žena a móda* a *Naše móda*. Výbor československých žen schválil vytvoření Československého svazu žen v polovině 60. let 20. století, který vycházel z nových potřeb a zájmů žen v různých oblastech života. Jak uvádí Kšajt: „Od nové organizace se očekávalo, že ve větší míře ovlivní formování socialistického myšlení a způsobu života žen, upevňování rodiny, výchovu k rodičovství a mateřství“ (Kšajt, František. 1980, s. 11-12). Ustavující sjezd Československého svazu

²⁴ § 1 ods. 2 zákona č. 127/1968 Sb. o některých přechodných opatřeních v oblasti tisku a ostatních hromadných informačních prostředků.

žen²⁵ se přihlásil k programu komunistické strany a zároveň prohlásil, že ženské časopisy jakožto ideologický nástroj svazu mají přispívat k politické a kulturní výchově žen, mají být oporou svazu a zároveň řešit aktuální otázky ženské problematiky.²⁶

Obsah těchto časopisů zároveň svaz kontroloval. Tzv. krizové období let 1968-1969 popsal Kšajt jako dobu, kdy funkcionářky ve vedení svazu i redakce *Vlasty* vnášely do hnutí protisocialistické názory, ale s nástupem nového vedení ÚV KSČ v dubnu 1969 nastal konsolidační proces i v organizaci žen. V období normalizace, kdy se hlavní činností Československého svazu žen stala politickovýchovná práce, směřovaly také články na stránkách *Vlasty* k „správnému“ chápání politiky komunistické strany (Kšajt, František. 1980, s. 11).

Časopis *Vlasta* vycházel v roce 1968 jako list Československého svazu žen a jeho šéfredaktorkou byla Helena Sajnerová. Časopis byl tištěn v černobílém provedení, zpočátku měl 16 stran a v průběhu roku 1968 rozšířil jejich počet na 32, což bylo umožněno rušením limitů na přidělování papíru. Výtisk stál 80 haléřů a týdně vycházela *Vlasta* nákladem 660 000 výtisků.

Čtenářka našla na stránkách *Vlasty* typické rubriky pro ženský časopis, a to rubriky o módě, rady, rozhovory, rubriky o zdraví, recepty a ankety. V tomto ročníku byla *Vlasta* otevřenější a nebála se dokonce zveřejnit například reportáž o okrajových jevech ve společnosti nebo články o diskriminaci žen.

Začátkem roku 1969 se *Vlasta* stala listem Českého svazu žen. Po dubnovém zasedání v roce 1969 byli ze sdělovacích prostředků odstraněni revizionisté a *Vlasta* měla přispívat ke konsolidaci společnosti. Z pravidelných rubrik v ročníku 1969 nacházíme například *Z milostné korespondence (Vlasta, ročník 21, 1969)*, „*Malá encyklopedie Vlasty*“ (*Vlasta, ročník 21, 1969*) a také cyklus „*Česká povídka 20. století*“ (*Vlasta, ročník 21, 1969*).

²⁵ Československý svaz žen byl prakticky znovuobnoven v rámci tzv. normalizace. Znovu ustavující jednání se odehrávalo podle jasně stanoveného scénáře, a to tak, že hned na samém začátku jednání zvolil sjezd mimo jiné delegaci, která položila věnce k hrobům Klementa Gottwalda a Antonína Zápotockého a památníku sovětských vojáků na Olšanských hřbitovech.

²⁶ Byl ustaven Československý svaz žen v čele s Marií Kabrhelovou. [online]. [cit. 2021-03-27]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10266819072-vypravej/ve-stopach-doby/1974/222-byl-ustaven-ceskoslovensky-svaz-zen-v-cele-s-marii-kabrhelovou/>

1.3.4 Vydavatelství MONA

Vydavatelství a nakladatelství ústředního výboru Československého svazu žen MONA bylo zřízeno podle § 102 zákona č. 109/1964 Sb., Hospodářský zákoník zřizovací listinou ústředního výboru bývalého Československého svazu žen dne 7. října 1968²⁷ (zrušen 01. 01. 1992 zákonem 513/1991 Sb.).

Po ustanovení Československého svazu žen jako federálního orgánu převzal práva a povinnosti zřizovatele a nadřízeného orgánu podniku Český svaz žen.²⁸ Úkolem podniku bylo vydávání periodického tisku, neperiodických publikací a tiskovin, distribuce vydávaných tiskovin, inzerce, propagace vlastní ediční činnosti, zřizování a provoz vlastních prodejen a poraden pro ženy. Jeho hospodářská činnost byla součástí společenské funkční náplně ÚV Českého svazu žen a musela být proto v souladu s jeho politickou linií a řídit se závaznými rozhodnutími orgánů ÚV Českého svazu žen.²⁹

Co se periodického tisku týká, MONA měla tento úsek rozčleněn na jednotlivé redakce časopisů: 1. Redakce časopisu *Vlasta*, 2. Redakce časopisu *Žena a móda*, 3. Redakce časopisu *Praktická žena* a 4. Redakce časopisu *Zpravodaj Československého svazu žen*. Organizační členění redakce časopisu *Vlasta* bylo následovné:

- šéfredaktorka, která přirozeně řídila redakci a organizačně zajišťovala politickou, ideovou a odbornou činnost redakce. Určovala také obsah jednotlivých vydání časopisu v souladu s jeho politicko-ideovým zaměřením a programem v souladu se zájmy a cíli socialistické společnosti,
- dva zástupci šéfredaktorky,
- hlavní sekretář redakce,
- odborný ekonom,
- odborný referent,
- referent,
- vnitropolitické oddělení,
- oddělení životního stylu,

²⁷ (1) K obstarávání hospodářské činnosti společenských organizací mohou jejich ústřední orgány zřizovat podniky nebo hospodářská zařízení (dále jen "hospodářská zařízení"). (2) Hospodářská zařízení nabývají práv a zavazují se vždy svým jménem; k majetku, který využívají k plnění svých úkolů, mají právo hospodaření. (3) Vnitřní organizaci, způsob řízení a činnost hospodářských zařízení upravují statuty, které schvaluje ústřední orgán společenské organizace. (4) Hospodářské zařízení zrušuje orgán, který je zřídil.

²⁸ Národní archiv. Fond MONA. Karton 16.

²⁹ Tamtéž.

- oddělení zahraničně politické publicistiky,
- oddělení dopisů,
- grafické oddělení,
- fotografické oddělení.³⁰

1.4 Třetí období od konce 80. let do počátku 90. let 20. století

Třetí období časopisu *Vlasta* definujeme od konce 80. let 20. století do počátku 90. let 20. století.

Po roce 1989 časopis *Vlasta* ztratil svou prvotní pozici jediného týdeníku pro ženy v České republice. Přestože jí mnoho jiných týdeníků konkuruje, *Vlasta* si stále drží prvotní příčky ve čtenosti. Pravděpodobně je to dáno historií časopisu a jeho vysokou obsahovou kvalitou.

1.4.1 Společensko-politická situace ve zkoumaném období

Normalizační režim, který se v Československu rozvíjel od 70. let, dospěl vzhledem k hospodářským problémům již na počátku 80. let 20. století k hluboké krizi.

Nejnámějším hnutím odporu byla *Charty 77*, která vznikla v roce 1976 a upozorňovala na porušování práv občanů. Signatáři *Charty 77* byli komunistickým režimem perzekvováni, ale přesto jejich počet rostl.

Charta 77 je současnými historiky považována za jednu z nejvýznamnějších akcí odporu vůči předlistopadovému režimu v období normalizace po roce 1968. To je nicméně způsobeno tím, že v době jejího vzniku žádné další opoziční akce prakticky neexistovaly. Skutečný dopad *Charty* na dění v zemi byl omezen jednak tím, že počet signatářů *Charty* byl vzhledem k celkovému počtu obyvatel malý, jednak cenzurní blokádou komunistické strany.

Většina společnosti se v 80. letech 20. století normalizaci přizpůsobovala, a s odporující menšinou byly nadále prováděny politické procesy a perzekuční opatření, avšak ne v takové míře jako v 50. letech 20. století. Navíc se opoziční struktury, tzv. disent, který se během normalizace utvářel, dařilo likvidovat čím dál méně. Disent tvořily různé

³⁰ Národní archiv. Fond MONA. Karton 16.

skupiny lidí, které protestovaly zejména proti porušování občanských a lidských práv, Díky němu se svět dozvídal o skutečném dění v Československu.

1.4.2 Tisk a cenzura

V Československu se s nástupem normalizace ocitla média pod tvrdým mocenským tlakem. V důsledku tohoto tlaku vznikaly různé alternativní informační systémy, které byly nezávislé na politické moci. Právě samizdatová periodika, která se hojně šířila zejména v souvislosti s *Chartou 77*, dosáhla vrcholu ve druhé polovině 80. let 20. století.

Součástí samizdatu byla také československá exilová média, která šířila pro obyvatele Československa necenzurované informace.

Například v daném období byla *Fakulta sociálních věd a publicistiky* Univerzity Karlovy zrušena a místo ní byla zřízena *Fakulta žurnalistiky*. Posláním nově zřízené fakulty bylo „*vychovávat novináře v duchu principů socialistické žurnalistiky*“ (Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 336).

V tomto období byl však nadále problém s nedostatkem novinového papíru, a z tohoto důvodů náklady některých titulů neodpovídaly poptávce a měly charakter nedostatkového zboží. V roce 1989 postupně docházelo k oslabování ideologického využívání médií a také slábla ochota novinářů podílet se na komunistické propagandě.

„*V létě 1989 se ÚV KSČ snažil vyvolat kampaň proti signatářům prohlášení Několik vět. Z deníků se do kampaně výrazněji zapojilo pouze Rudé právo*“ (Bednařík, Jirák, Köpplová, 2011, s. 365).

Manifestace po 17. listopadu 1989 žádaly mimo jiné zrušení státní kontroly médií a jejich nezávislost. Totéž začali požadovat pracovníci médií a novinářská obec se radikalizovala. Nakladatelství Melantrich na Václavském náměstí v Praze bylo díky své strategické poloze dějištěm prvního veřejného vystoupení Občanského fóra. „*Prolomení informačního embarga státem ovládaných médií bylo jedním z hlavních úkolů prvních dnů listopadové revoluce*“ (Končelík, Večeřa, Orság, 2010, s. 255).

17. listopad se v Česku vztahuje ke dvěma historickým událostem. V roce 1939 došlo k uzavření českých vysokých škol a v roce 1989 začala Sametové revoluce. Dne 17. listopadu 1989 se konala povolená demonstrace k padesátému výročí uzavření českých vysokých škol. Po jejím oficiálním ukončení se velká část demonstrantů vydala na pochod do centra města, aby projevila nesouhlas s tehdejší komunistickým režimem. Policie

demonstranty postupně obklíčila na Národní třídě a surově je následně zbilá, což odstartovalo tzv. Sametovou revoluci, která pak vedla k pádu komunistického režimu v Československu. Sametovou revolucí je toto období nazýváno proto, že kromě událostí právě ze 17. listopadu nebyla revoluce provázena násilím a během změny režimu nikdo nezemřel.³¹

Od 20. listopadu 1989 byl Nezávislým tiskovým střediskem vydáván deník *Informační servis*, který jako první nebyl kontrolován státní mocí. V březnu 1990 se jeho nástupcem stal týdeník *Respekt*. Sloučením redakcí *Revolver Revue*, *Lidových novin* a *Sportu* vzniklo 18. 11. 1989 *Nezávislé tiskové středisko*. Od 20. listopadu 1989 do poloviny března 1990 vydávalo *Informační servis*,³² první a zpočátku jediné legálně tištěné, masověji šířené a zároveň nezávislé zpravodajství.³³

První redakční radu tvořili Jan Brabec, Ivan Lamper, Jan Ruml, Petruška Šustrová, Jáchym Topol a Jan Urban, později rozšířená o tyto: Michal Blažek, Marie Divišová, Zbyněk Petráček, Miroslav Šimáček, Ondřej Ryčl, Jaroslav Spurný, Martin Weiss, Josef Zajíček, Jan Slovák a další.³⁴

Následně se 25. listopadu 1989 podařilo Československé televizi odvysílat v přímém přenosu demonstraci z Letenské pláně a na konci listopadu 1989 získalo Občanské fórum přístup i do rozhlasové stanice *Hvězda*. V první fázi transformace médií, která byla souběžná se společenskou transformací, nastal odklon od totalitního modelu řízení médií, která se liberalizovala a postupně privatizovala. Odstátnění probíhalo právně na základě nové mediální legislativy, ale také fakticky, tj. osamostatněním mediálního provozu od vlivu KSČ. Na základě novely tiskového zákona č. 86/1990 Sb. byla cenzura stanovena jako nepřípustná. Dále na základě ústavního zákona č. 23/1991 se součástí ústavy stala Listina základních práv a svobod, která v článku 17 deklaruje svobodu projevu a právo na informace. Na základě dalších zákonů (č. 136/1991 Sb.) byl uspořádán mediální provoz v rámci České a Slovenské Federativní republiky, což umožnilo přijetí zákona o vzniku národních médií. Na základě zákona č. 517/1992 Sb., o České tiskové kanceláři, byla tato agentura

³¹ 17. listopad 1989: Den boje za svobodu a demokracii a Mezinárodní den studentstva. [online]. [cit. 2021-03-27]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/historie/17-listopad/clanek/17-listopad-den-boje-za-svobodu-a-demokracii-cesko-slavi-30-let-svobody-40303337>

³² Formát a počet stran byl závislý na dostupném papíru a reprografických možnostech. Střídal se formát (A5, A4) i rozsah (4-8 stran), v druhé polovině prosince se ustálilo 16 stran A4. Nepravidelný je i font a velikost písma, liší se tak i stejná čísla, při zachování obsahu. Výjimečně vychází ještě opravená či doplněná verze vydání. Od poloviny prosince 1989 bohatší grafika, fotografie a pozvánky.

³³ Periodika. [online]. [cit. 2021-03-27]. Dostupné z: <http://scriptum.cz/cs/periodika/informacni-servis-0>

³⁴ Tamtéž.

„definována jako právnická osoba zapsaná do obchodního rejstříku, která mohla podnikat a fakticky fungovat na komerční bázi“ (Končelík, Večeřa, Orság, 2010, s. 255-257).

V roce 1966 byl přijat zákon o periodickém tisku a o ostatních informačních prostředcích (dále jen „původní tiskový zákon“), který byl účinný od 1. 1. 1967 do 14. 3. 2000. Tento zákon byl několikrát novelizován a dílčí novely vždy reflektovaly politické nálady a společenskou situaci v dané fázi vývoje. Původní tiskový zákon výslovně zakotvoval a zaručoval svobodu projevu a právo na informace v několika svých ustanoveních. Ustanovení § 1 původního tiskového zákona stanovilo, že v souladu s ústavně zaručenou svobodou projevu, slova a tisku využívají občané periodického tisku „... k tomu, aby jejich prostřednictvím získávali informace a veřejně vyjadřovali své názory. Svoboda projevu, slova a tisku a společenské poslání periodického tisku...“ byla materiálně zaručena tím, že se občanům a jejich organizacím dávají k dispozici vydavatelské a tiskové podniky, rozhlas, televize, film a jiné hromadné informační prostředky.

V ustanoveních o ochraně proti zneužívání svobody projevu, slova a tisku, tj. v § 16 a násl., zákon garantoval občanům, kteří využívají ústavně zaručené svobody projevu, slova a tisku, plnou ochranu podle tehdy platných předpisů. Uveřejnění informace, která ohrožovala zákonem chráněné zájmy společnosti nebo občanů, byla zneužitím svobody projevu, slova a tisku. Za ochranu společnosti a občanů proti zneužití svobody projevu, slova a tisku odpovídali dle původního tiskového zákona vydavatel, šéfredaktor a autor.

Ustanovení § 17 odst. 1 dále zakotvilo nepřípustnost cenzury, přičemž odst. 2 vymezil cenzuru jako jakékoli zásahy státních orgánů proti svobodě slova a obrazu a jejich šíření hromadnými informačními prostředky. Ustanoveními o cenzuře však nebyla dotčena pravomoc prokurátora a soudu.

1.4.3 Vlasta v období let 1989-1991

S postupným uvolňováním režimu docházelo také častěji k demonstracím. V rámci Palachova týdne v roce 1989 si tisíce lidí na Václavském náměstí připomínaly 20. výročí úmrtí studenta Jana Palacha. Tato demonstrace byla ukončena zásahem policie a mnoho osob bylo perzekvováno. Další významné demonstrace se konaly v den výročí invaze vojsk Varšavské smlouvy 21. srpna 1989 a založení samostatné Československé republiky 28. října 1989. Vše pak vyvrcholilo 17. listopadu 1989 při manifestaci k Mezinárodnímu dni studentů.

Během 80. let 20. století se časopis *Vlasta* snažil pomoci čtenářkám praktickými radami o vedení domácnosti či péči o dítě. V tomto období byla *Vlasta* nadále časopisem Československého svazu žen a vydávalo ji nakladatelství MONA. Šéfredaktorkou byla Alena Šloufová. Jak sama Alena Šloufová zmiňuje: „...já jsem v té redakci prošla všema postama. Od elévky, tety Miluše, sestřenice Jany, redaktorky, vedoucí oddělení, zástupkyně šéfredaktorky až v roce 1988 jsem se stala šéfredaktorkou. Já jsem prostě v 1988 začala dělat tu šéfredaktorku a po 1989 tam bylo hodnocení, kdo může zůstat ve vedení, a to jsem v podstatě zůstala ve vedení. To bylo tzv. koaliční vedení, to se dělalo tak, že Občanské fórum udělalo takový velký plakát, kam napsala jména vše redaktorů, potom tam byly rubriky a na ty se muselo odpovídat křížkama, a kdo měl nejvíc křížků, tak ten se dostal do vedení.“³⁵

Zástupkyní pak byla Hana Nekudová a sektářem redakce František Jebavý. Komentátory byli Marie Homolová, Richard Kozohorský a Mirjana Nimrich. Reportéry pak byli Ivana Matyášová, Vladimíra Merhautová a Martin Mrnka. Mezi redaktory redakce patřili Marie Čtyroká, Yveta Mazánková, Marcela Něměčková, Monika Pazderová a Eva Uhrová. Fotooddělení měli na starosti Daniela Sýkorová, Jiří Bartošek a Zuzana Straková Kostiuková. Grafické oddělení pak vedli Lucie Pítrová, Daniel Gawlik a Jitka Stibůrková. Časopis vydávalo nakladatelství MONA a redakce sídlila v Jindřišské ulici (časopis *Vlasta* 45/1990/18).

Dalo by se tedy říci, že ve *Vlastě* byla převaha žen v redakci a *Vlasta* tak byla časopisem pro ženy od žen. Co se titulní strany týče, ta měla nově barevné provedení a i některé strany uvnitř časopisu vycházely barevně. Cena výtisku byla 2 Kčs. První tři strany patřily politickým tématům a vycházely zde rubriky jako „*Dny našeho času*“ a „*Aktuálně*.“ Nechyběla ani „*Vlastina poliklinika*“ a rubrika „*O čem píšete*.“ *Vlasta* byla až do revoluce pod vlivem komunistické strany, což také mělo vliv na informace, které uváděla. Oblíbené rubriky o módě, vaření a zdraví však přetrvaly.

Po 17. listopadu 1989 a Sametové revoluci došlo ke změnám. Od roku 1990 byl Československý svaz občanským sdružením a snažil se prosazovat práva žen. Ve *Vlastě* vymizela například politická témata a časopis se snažil vyrovnat přibývajícím konkurencím. Časopis nadále vycházel pod vydavatelstvím MONA a od roku 1993 byla novou šéfredaktorkou Marie Formáčková. Sama Marie Formáčková vzpomíná, jaká byla situace

³⁵ Osobní rozhovor s Alenou Šloufovou, viz příloha.

ve *Vlastě* právě po revoluci: „...po revoluci se zlepšil papír, grafika se změnila, logo se změnilo a samozřejmě se to urychlilo, pak už jsme měli jen týdenní výrobní lhůtu, což pro nás bylo opravdu neuvěřitelný. Taky se *Vlasta* přestala tisknout na Smíchově a začala ji tisknout *Moravia Press* v Břeclavi. Jo, takže tam se postavila nová tiskárna, ta byla vysokokapacitní a ta byla opravdu velmi rychlá, moderní. Takže tam se to velmi výrazně změnilo, bylo to flexibilní. Podle toho, kolik bylo reklamy, tak tolik bylo stránek. Dokonce jsme jeden čas měli tolik reklamy, že se začala dělat *Vlasta Plus*. Byly dvě *Vlasty*. Jeden čas, krátký čas. To bylo tolik reklamy, že jsme vydávali ještě *Vlastu Plus*, kde byly vyloženy jenom reklamy.“³⁶

S postupem času *Vlastina* obliba rostla a náklad se navýšil až na neuvěřitelných 840 000 výtisků. Mnoho let pak redakce *Vlasty* sídlila v pasáži Práce v Jindřišské ulici, odkud se přestěhovala do Žitné a následně do Malé Štěpánské ulice. V roce 2005 sídlila redakce *Vlasty* na Pankráci v ulici Lomnického. V současnosti se redakce nachází na Praze 5 – Jinonice v moderním zázemí budovy *Aviatica*.

Jak uvádí Barbora Osvaldová, *Vlasta* patří mezi „...konzervativní proud stavící na podřízeném údělu ženy udržující rodinné zázemí. Důraz je kladen na ženinu pracovitost, zručnost v domácích činnostech, obětavost, lásku a smysl pro povinnost“ (Osvaldová, 2004, s. 74). *Vlasta* prostě vždy byla a nadále je kamarádkou všech čtenářek.

2. METODOLOGIE A METODY PRÁCE

V diplomové práci použiji obsahovou analýzu a rozhovory s redaktorkami. V návaznosti na teoretickou část a zejména předešlou kapitolu práce jsem se rozhodla, že v praktické části se zaměřím na rozhovory s redaktorkami, na grafickou úpravu a fotografie ve *Vlastě*. Konkrétně:

1. Obsah *Vlasty* v letech 1988-1989.
2. Obsah *Vlasty* v letech 1990-1991.
3. Redaktorky v letech 1988-1989.
4. Redaktorky v letech 1990-1991.

³⁶ Osobní rozhovor s Marií Formáčkovou, viz příloha.

5. Grafická úprava v letech 1988-1991, proměny v grafické úpravě a novinky v grafice.
6. Fotografie ve *Vlastě*.
7. Inzerce.

Jako metodologii pro svoji práci jsem zvolila kvalitativní obsahovou analýzu. Výsledky budou prezentovány podle témat, která se nejčastěji vyskytovala v jednotlivých číslech časopisu *Vlasta* v uvedených obdobích. Jak již bylo zmíněno, pro výzkum byla zvolena obsahová analýza. Obsahová analýza je jednou z nejpoužívanějších technik pro výzkum médií.

Za zakladatele obsahové analýzy se považuje Harold D. Lasswell,³⁷ který v období druhé světové války propracoval postupy analýzy do komplexního celku a následně vytvořil ucelenou metodu. Vše proběhlo v rámci výzkumu o symbolech a stereotypch v politické propagandě. Do stejného období patří i významná studie *The People's Choice*, kterou napsali Lazarsfeld, Berelson a Gaudet (Reifová a kol. 2004, s. 21-22).

Obsahová analýza tedy byla vyvinuta ve čtyřicátých letech 20. století. Její primární využití bylo k analýze masových médií. Od svého vývoje se ale rozšířila i do jiných oblastí. Zpočátku byla využívána především kvantitativní obsahová analýza, která se zaměřuje na měření proměnných v psaném textu. Cílem je vytáhnout z psaného textu proměnné, které budou mít měřitelnou podobu. Jde především o měřicí nástroj, protože výsledkem jsou proměnné, které mohou být použity ke kvantitativní statistické analýze (Kronick, 1997, s. 57-58).

Výhodou kvantitativní obsahové analýzy je ověřitelnost a opakovatelnost díky vysoké strukturovanosti analytického postupu (Scherer, 2004, s. 29).

Pro mou práci je důležitý druhý typ obsahové analýzy, a to kvalitativní, který má své kořeny v německé filozofii. Cílem je porozumět materiálu, který máme k dispozici. Důraz je kladen na propojování a hledání významu v kontextu. Výzkum je časově náročný a vyžaduje vysokou pozornost badatele (Kronick 1997, s. 59-60).

Tato diplomová práce si klade za cíl analyzovat, jak se proměnilo pracovní prostředí v týdeníku *Vlasta* v letech 1988-1991 a jak se měnil obsah tohoto časopisu. Práce dále

³⁷ Harold Lasswell, v plném rozsahu Harold Dwight Lasswell, (13. února 1902, Donnellson, Illinois, USA -18. prosince 1978, New York, New York), vlivný politolog známý pro klíčová studia mocenských vztahů a osobnosti a politiky a za další významné příspěvky k současné behaviorální politické vědě.

zaměřuje na personální změny v redakci, změny v tématech článků a změny v inzerci a grafické úpravě. Dalším cílem práce bude zjistit, do jaké míry musely redaktorky zpracovávat témata, která jim určil například Československý svaz žen a do jaké míry musely cenzurovat články a fotografie.

Časopis *Vlasta* jsem si zvolila záměrně, jelikož se jedná o nejstarší ženský časopis, který vychází dodnes. *Vlasta* je do dnešního dne velmi oblíbeným časopisem pro ženy, a přestože jeho náklad není tak obrovský jako kdysi, podílel se na utváření podoby společnosti v období, kterému se ve své diplomové práci věnuji. Zkoumané období 1988-1991 bylo zásadním mezníkem v historii našeho státu. Na konci 80. let byla média vnímána jako nástroj vlády a tehdejšího režimu a časopisy, noviny, rozhlas i televize byly vnímány s jistou nadsázkou a čtením mezi řádky.

Zvolenou metodou výzkumu, pomocí níž budu analyzovat výše zmíněné, bude pro účely mé diplomové práce také stručná obsahová analýza článků týdeníku *Vlasta* z let 1988, 1989, 1990 a 1991 a dále pak rozhovory s šéfredaktorkou Alenou Šloufovou, Marií Formáčkovou, redaktorkou Marií Homolovou a fotografkou Danielou Sýkorovou. Budu zkoumat počet a rozhlas článků, fotografických příloh a obrázků. Dále také tematickou strukturu pomocí kvantitativní analýzy. Pro analýzu jednotlivých článků pak využiji analýzu kvalitativní.

3. ANALYTICKÁ ČÁST

V analytické části se zabývám třemi základními liniemi, a to je obsah, grafika a redakce *Vlasty* v letech 1988-1991. V části obsah se zaměřuji na zpravodajství, reportáže, rozhovory, rubriky a inzerci ve *Vlastě*. V druhé části se zabývám redakcí a personálním obsazením redakce. V poslední linii popisuji grafiku časopisu, kde se zaměřuji na fotografie a grafickou úpravu.

3.1 Obsah *Vlasty* v letech 1988–1989

V důsledku pádu socialismu po Sametové revoluci v roce 1989 se životní styl v Československu, a tedy později České republice, začal ubírat novým směrem. Patrný byl především vliv západních zemí, který byl až do té doby silně potlačován. Na uvedené změny musela také tehdejší média reagovat, pokud nechtěla zaniknout úplně.

Podobně to bylo i v případě týdeníku *Vlasta*, který se během uplynulého období zásadně proměnil. Nové a moderní technologie umožnily Vlastě změnit její grafickou podobu a její obsah se vlivem společenských a politických změn začal přibližovat západním časopisům.

Média, a tedy také *Vlasta*, se však stala i předmětem podnikání, které poskytovalo čtenářům zábavu. Transformace mediálního systému sebou nesla změnu legislativy a vznik reklamního trhu, změnu mediální produkce, změnu vlastnických vztahů, a to vzhledem k nárůstu poptávky po novém obsahu médií. Reklamní trh předznamenal budoucí vývoj médií a jejich postupnou komercializaci, kdy pod tlakem tržních poměrů zjednodušila a bulvarizovala svůj obsah.

Celkový počet stran věnovaných jednotlivým tématům v rámci vydání časopisu v letech 1988-1989 na celku:

V letech	1988	1989
1. Bydlení	3,80	3,60
2. Móda	41,25	39,50
3. Zdraví	8,75	9,00
4. Stravování	27,50	23,50
5. Hubnutí	5,75	6,00
6. Sport	2,00	2,25
7. Cestování	8,50	9,00
8. Nové technologie a spotřební zboží	0,05	3,75
9. Krása	2,40	3,40

Tabulka 1: Celkový počet stran věnovaných jednotlivým tématům (zdroj: vlastní zpracování podle údajů v časopise).

V první roce analýzy roku 1988 zahrnovala *Vlasta* zprávy, aktuality doby, následně reportáže a rozhovory. Standardní rubriky časopisu byly zaměřené na požadavky doby, jako například *Úsměv týdne* nebo *O čem píšete - co vás zajímá*. Ke konci časopisu následovala oddechová část, jakási zábava jako například křížovky a inzerce zaměřená na ženskou módu a potřeby pro domácnost.

3.1.1. Zpravodajství v letech 1988-1989

Začátek každého vydání týdeníku *Vlasta* vypadal stejně. Prvních 9 stran bylo věnováno zpravodajství a aktualitám z daného týdne. Na třetí straně byla vždy rubrika *Dny našeho času*, která se nacházela hned na začátku vydání a obsahovala vždy *Rozhovor s...* Zpravidla byly rozhovory se zajímavými a inspirujícími ženami. Například rozhovor s anesteziologickou sestrou Jitkou Cimlerovou, členkou skupiny jednadvaceti zdravotníků, kteří po více než pět týdnů pracovali v nikaragujské nemocnici ve městě Matagalpa. Nebo rozhovor s Lídou Jelínkovou, čtyřnásobnou mistryní ČSSR v dálkovém plavání a pokořitelkou kanálu La Manche.³⁸

V některých číslech *Vlasty* však nechyběl ani rozhovor se zajímavým mužem, běžně jsme mohli na třetí straně zaznamenat rozhovor s politikem nebo například s Josefem Prchalem, předsedou Českého svazu spotřebních družstev, který vyprávěl o svých aktuálních úkolech po V. sjezdu ČSSD a co mu brání v uspokojování spotřebitelů ve větší míře. Nebo rozhovor s dr. Lubošem Hlaváčkem, předsedou redakční rady čtrnáctideníku *Ateliér*, o konkurenčním boji i existenci mnoha časopisů věnovaných výtvarnému umění.

Další částí rubriky *Dny našeho času* bylo okénko věnované Svazu žen – podrubrika *Ze Svazu žen* – která informovala, co nového se děje ve Svazu. Například ze dne 27. dubna 1988, kdy se konala porada předsedkyň okresních výborů ČSŽ k závěrům IX. Plenárního zasedání ÚV ČSSŽ nebo informace o akci Švédské léto, kterou připravil Český svaz žen v Liberci pro milovníky pohybu.

Chtěli jste vědět byla další podrubrika, kde byla vždy zodpovězena čtenářská otázka jako například *„Jaké panenky jsou k vidění ve Středočeském muzeu v Roztokách u Prahy?“* nebo *„Kdy a kde budete mít v příštím roce zase šanci něco pro sebe udělat?“* Jako odpověď čtenářky našly osvědčené typy, kde zhubnout, například při akci *Týdny pro ženy*, které organizovala jednota Slovan Bohnice a kde se kromě programu na redukci váhy mohly čtenářky těšit i na zdravotní cvičení, masáže a saunu.

V horním pravém rohu byla vždy nějaká zajímavost. Zpravidla to byl rozpis týdne a co můžeme v jednotlivý den čekat. Pod shrnutím týdne najdeme zmínku, na co se můžeme těšit v příštím čísle, a úplně na konci strany pak část věnovanou redakci *Vlasty*, nositelce Řádu práce, vyznamenání *Ze zásluhy o výstavbu*, Československé ceny míru a čestné

³⁸ Viz obrazová příloha, obrázek č.1.

medaile ČSSŽ.

Na zmíněných příkladech můžeme vidět jasné ovlivnění právě této části časopisu Svazem žen. Stejně tak na to poukázala Marie Formáčková, která byla od roku 1989 šéfredaktorkou *Vlasty*. V našem rozhovoru mi vysvětlila, že Svaz žen zpravidla zasahoval pouze v této části časopisu: „*My jsme měly velkou kliku, protože jsme patřily pod Svaz žen.[...] My jsme měli jednu stránku nějakých politických událostí, což byly vlastně ty události Svazu žen a to bylo celý. To byla ta trojka za obálkou a jinak nám do ničeho nezasahovaly.*“

Po první zpravodajské straně následovala rubrika *Události kolem nás*, kdy na levém kraji najdeme opět shrnutí dalších dní a potom tři až čtyři krátké články. Například reportáž o volbách v Jižní Koreji nebo přání k osmdesátým narozeninám Nině Popové, člence ústředního výboru Komunistické strany Sovětského svazu pod názvem *Jubilantka* nebo článek o turistických zážitcích paní Jiřiny Kozákové.³⁹

Další, co můžeme do části zpravodajství zařadit, je rubrika *Aktuálně*, kde se vždy dozvídáme nějakou novinku z různých oblastí. Například článek *V rytmu spartakiády*,⁴⁰ kde se s více než dvouletým předstihem dozvídáme všech sedmnáct hromadných skladeb příští Československé spartakiády. „*Co si dorostenky a ženy počnou na spartakiádě s obručemi? Nechají si je, protože se vrací starý známý hula-hop.*“

Zejména tato část časopisu mě překvapila, jelikož by se dalo říct, že se jedná úplně o jiný časopis, než co následovalo dále. Zbytek časopisu je plný módy, receptů na vaření, článků pro ženy a rozhovorů. Kdežto začátek je plný politických událostí a opravdu jakousi propagací Československého Svazu žen.

I v roce 1989 bylo prvních devět stran věnováno zpravodajství a aktualitám z daného týdne. Na třetí straně najdeme rubriku *Dny našeho času*, která se nacházela hned na začátku vydání a obsahovala vždy *Rozhovor s...* Například rozhovor s dr. Dagmar Molkovou, náměstkyní ministra práce a sociálních věcí ČSSR, členkou ÚV Československého svazu žen, vypráví o udělení cen za přínos v oblasti lidských práv v sídle OSN v New Yorku. Paní doktor byla v komisi, která rozhodovala, komu cena poputuje. Po přečtení je jasné, že tato část časopisu byla ovlivněna Svazem žen, stejně jako další část rubriky *Ze svazu žen*. „*S hlubokým uspokojením a upřímností jsme přijaly projev, který na 43. zasedání Valného shromáždění Organizace spojených národů pronesl generální tajemník ÚV KSSS, předseda*

³⁹ Viz obrazová příloha, obrázek č.2.

⁴⁰ Viz obrazová příloha, obrázek č.3.

prezidia Nejvyššího sovětu SSSR Michail Gorbačov. Vyjadřujeme všem návrhům a iniciativám v něm obsaženým plnou a bezvýhradnou podporu a jsme přesvědčeni, že tak činíme v souladu s míněním všech československých žen. ''⁴¹ Myslím, že citace mluví za vše. Použitý jazyk i obsah jsou silně stranické.

Součástí zpravodajství byla i nadále rubrika *Události kolem nás* a *Aktuálně*, kde najdeme aktualitu daného týdne.

3.1.2 Rozhovory v letech 1988-1989

Skoro v každém čísle *Vlasty* je jeden hlavní rozhovor s veřejně známou osobností, rozsah na tři až čtyři tiskové strany. V druhé části týdeníku jsou dva kratší rozhovory na jednu až dvě tiskové strany, kde se čtenářky dozvídají životní osudy méně známých osobností.

Hlavní rozhovor je vždy avizován na titulní straně stručnou informací, například Rozhovor s Jiřinou Bohdalovou o její nové roli babičky. V podtitulku najdeme i na které straně rozhovor najdeme. Nebo rozhovor s Lukášem Vaculíkem pod názvem *Sympaťák*. Rozhovor začíná komentářem, že Lukáš Vaculík, člen Městských divadel pražských to má v životě snadné. Vypadá důvěryhodně a vzbuzuje tak všeobecné sympatie. Prokletím sympaťáka je však druhá stránka věci – když někdo působí sympaticky, pak se po něm chce, aby se vždy choval vzorně a usmíval se, konal dobré skutky a udílel rady. Rozhovor je klasickou formou otázka – odpověď a na stránce je věnována i poměrně velká část fotografií Lukáše Vaculíka od Daniely Sýkorové. Rozhovor je veden příjemnou a přátelskou formou, zaměřuje se na jeho hereckou práci. Ke konci padla i otázka, zda se mu líbí dívky. Lukáš Vaculík odpovídá: „*Hezký holky se mi líbí, jako každému. Ale v poslední době mi vadí, že dost jich má nadváhu. Nejde přece o žádnou dokonalost, ale člověk by měl na sebe dbát....*“⁴², což je aktuální téma i v dnešní době.

I v roce 1989 můžeme ve *Vlastě* najít jeden hlavní rozhovor s veřejně známou osobností o rozsahu na tři až čtyři tiskové strany. V týdeníku je další jeden nebo dva rozhovory s jinou celebritou.

⁴¹ Viz obrazová příloha, obrázek č.4.

⁴² Viz obrazová příloha, obrázek č.5.

3.1.3 Reportáže v letech 1988-1989

Další částí týdeníku *Vlasta* byly reportáže, například Summit USSR-USA na přelomu května a června. Redakce vyslala redaktorky do Moskvy. Redaktorky v reportáži popisují, jak by je nikdy nenapadlo, že se osobně setkají se sovětským ministrem zahraničních věcí Eduardem Ševardnadzem a popisují předání dokumentu, který byl pojmenován *Ženy za úspěšnou schůzku na nejvyšší úrovni*. V reportáži popisují summit jako přátelskou besedu a pozitivní tendence a vyhlídky na řešení regionálních konfliktů.

Redaktorka Marie Homolová, která v roce 1982 nastoupila do *Vlasty* na doporučení Marie Formáčkové jako redaktorka vnitropolitického oddělení, vzpomíná na výběr témat: *„Bylo to takový půl na půl. S něčím někdo přišel, něco dostal seshora nebo od našeho vedoucího toho vnitropolitického oddělení. Bylo to takový půl na půl, ale musím říct, že ta dohoda byla většinou hrozně dobrá. Mě vždy právě mrzelo, že ta Vlasta měla slepičí obzory. Ale on to v podstatě za našich časů byl takovej normální, velmi kvalitní časopis, kterej měl asi takový 2-3 stránky, což byla taková úlitba tomu Svazu žen, ale jinak jsme tam dělali docela, já jsem tam přišla v takovou dobrou dobu, kdy vlastně se začaly prosazovat kritický témata, zábavný docela témata.“*⁴³

Slepičími obzory by se daly nazvat články z domácího prostředí, kterých byla valná většina. Jako třeba reportáž z Hané o tradiční hanácké svatbě ve Velké Bystřici na Olomoucku nebo reportáž o taneční skupině *Stále mladí Vycpálkovci*.

3.1.4 Rubriky v letech 1988-1989

Ve vydáních v roce 1988 se téměř pravidelně objevovaly rubriky *O čem píšete - co vás zajímá*, které odpovídaly na otázky čtenářů. V rozhovoru s Marií Formáčkovou jsem se dozvěděla jak fungovalo dopisové oddělení: *„Do Vlasty chodily mraky dopisů. Když jsem tam nastoupila, tak se dopisům věnovala velká pozornost, na každý dopis se odpovídalo. Nechci kecat, ale bylo nás tam asi 6 nebo 7 a opravdu to byla největší místnost a opravdu tam ty lidi makali a celý den odpovídali na dopisy. Ve Vlastě byla dvoustrana, která se věnovala dopisům, plus tam byly rubriky, které se jim taky věnovaly. To bylo Život píše romány, Diskuze na téma, třeba burzy pro dětské oblečení, to vše Vlasta*

⁴³ Osobní rozhovor s Marií Formáčkovou, viz příloha.

organizovala.”⁴⁴

Další pravidelnou rubrikou bylo *Fejetonově* což byl fejeton na zajímavé ženské téma. Rubrika *Dialog* byla diskuzí na dané téma založené na vstupu čtenáře a komentovaná odborníkem na dané téma. Velmi zajímavou rubrikou byla *Vlastina poliklinika*, kterou psala zejména Ivana Matyášová. Jednalo se o článek na specifické zdravotní téma. Nepravidelnou součástí *Vlastiny polikliniky* byl sloupek *Slavní v bílém*, kde nechyběla karikatura od Neprakty. Zajímavostí byl *Úsměv týdne*, který byl předchůdcem dnešního komiksu.

Zajímavou rubrikou byla *Ekonomika domácnosti aned škola moderní hospodyně*, což byla prakticky příručka pro ženu pečující o domácnost. To může z pohledu ženy 21. století rezonovat až předpojatě.

I v tomto analyzovaném roce najdeme mnoho reportáží. Na obsahu přibýly reportáže ze zahraničí jako například dvoustránková reportáž *Tibet – sídlo nadpřirozena? V reportáži se dozvídáme, co řekl Dalajláma o podzemní říši Agarta a o přenosu energie prezidentu Havlovi a o tibetském fenoménu telepatie, umění tumo a levitujících poslech lung-gom-pa. Další zahraniční reportáž, která mě oslovila, byla reportáž s názvem Arizona – jen pravých mužů zóna? Úsměvný rým, avšak obsah reportáže nás vyvede v omyl. Obsahem jsou tři ženy, které vypráví o svém zaměstnání právě v Arizoně. Servírka, sekretářka a rančerka. Inspirativní příběh žen o práci v zahraničí.*

V roce 1989 musím konstatovat, že *Vlasta* byla již více pokroková. Učila například čtenářky anglicky ve speciálním vydání a také můžeme v průběhu roku vidět hodně preventivní reportáže a článků o drogách a závislosti. V tomto roce se poprvé objevil seriál *25x o AIDS*, který odpovídal na otázky o AIDS. Každý týden vyšla jedna otázka a odpověď. Seriál začal otázkou „*Co je AIDS?*“ Další otázky byly například „*Proč je AIDS označován jako syndrom*“ a „*Co AIDS způsobuje?*“ Odpovědi byly poměrně strohé, ale osobně mě překvapilo, že vůbec takový seriál ve *Vlastě* v tomto roce najdeme.⁴⁵

Další reportáží na téma prevence byla reportáž *Řekni droze NE!* Dvoustránková reportáž byla velmi depresivní a černobílá. V horním levém rohu byla velmi znepokojivá fotka mladé narkomanky, která si píchá drogu. Velmi mě tento článek ve *Vlastě* zarazil, jelikož obsah *Vlasty* byl předchozím roce velmi poklidný a oddechový. Na stránkách se dozvídáme, jak se Britové léčí doma, o americké kampani a jejich horlivé snaze

⁴⁴ Osobní rozhovor s Marií Formáčkovou, viz příloha.

⁴⁵ Viz obrazová příloha, obrázek č.6.

o prevenci. Ke konci reportáže promluvili odborníci na dané téma – hlavní odborník pro odbor psychiatrie ministerstva zdravotnictví a sociálních věcí ČSR prof. Alois Janík, DrSc. a vedoucí oddělení odboru preventivní péče ministerstva zdravotnictví a sociálních věcí ČSR MUDr. Marie Piričová.⁴⁶

Jako poslední reportáž v tomto roce bych ráda zmínila reportáž *Naše neklidné děti*. Na první pohled nás zaujme fotka ženy s hlavou v dlaních a s řetězy na těle, která působí až zoufale. Reportáž byla na tři strany, kdy strana byla černobílá a dvojstrana barevná s modrým textem a barevnými fotkami. Celý dojem opět působí až chaoticky a jak dvě různé reportáže. Barevná dvojstrana byla rozdělena na sekce: *Punk, Hovory s Punkem, O Skinheadech, Punk není Skinhead a naopak a Rasismus*.

Rubriky byly v roce 1989 téměř totožné s předchozím rokem. Jediné obohacení bylo téma cvičení, kdy najdeme ve skoro každém vydání *Vlasty* různé cviky na jednu tiskovou stranu.

3.2 Redaktorky v letech 1988-1989

3.2.1 Marie Homolová

Marie Homolová se narodila 1946 v Praze. Pracovala jako novinářka, redaktorka Lidových novin, týdeníku *Vlasta*, publicistka a autorka mnoha knih o českých historických památkách a významných osobnostech. V roce 1972 absolvovala sociologii na Fakultě sociálních věd a publicistiky UK. „*V podstatě ten impulz k tomu, abych směřovala směrem k novinářině byl asi v mých 18 letech nebo 19, kdy jsem si přečetla fejeton Jindřišky Smetanové a řekla jsem si, že je to je taková novinářina, co bych chtěla dělat. Já jsem nikdy nebyla moc politicky nebo komentářově směřovaná, ale tohle se mi hrozně líbilo.*“⁴⁷

V roce 1982 pak nastoupila do *Vlasty* na doporučení Marie Formáčkové jako redaktorka vnitropolitického oddělení.

⁴⁶ Viz obrazová příloha, obrázek č.7.

⁴⁷ Osobní rozhovor s Marií Homolovou, viz příloha.

3.2.2 Marie Formáčková

Marie Formáčková se narodila 20. prosince 1952 v Benešově. Proslula jako publicistka, spisovatelka a středoškolská pedagožka. Je absolventkou Petrohradské a Karlovy univerzity. Jak sama říká, k žurnalistice se dostala úplnou náhodou. „*Hlásila jsem na práva a tehdy byly studentské olympiády. Byla jedna literární, já jsem ji vyhrála a oni mi řekli, že jako vítěz bych měla usnadněný přístup na katedru žurnalistiky. Mě to tedy překvapilo, předtím jsem ani neslyšela, že by katedra žurnalistiky existovala. Tak jsem práva škrtnla a napsala jsem tam žurnalistiku, aniž bych ji chtěla kdykoliv dělat.*“⁴⁸

Na fakultě byla jen rok a potom odjela do Petrohradu, kde vystudovala filozofii se žurnalistikou. Do *Vlasty* se dostala úplnou náhodou. „*Jenom jsem se šla zeptat, jestli tam náhodou nemají místo. A zrovna ten den jim jedna kolegyně vyskočila z okna, takže mě vzali.*“⁴⁹ To bylo v roce 1978, kdy začala v dopisovém oddělení. Tam vydržela několik let, než přestoupila do vnitropolitického oddělení. Poté se stala vedoucí oddělení a následně zástupkyní šéfredaktorky. V roce 1989 pak byla zvolena šéfredaktorkou. Ve *Vlastě* působila 22 let a nyní se žije jako novinářka na volné noze.

3.2.3 Alena Šloufová

Do *Vlasty* nastoupila v roce 1970, ihned po absolvování Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy, kde studovala češtinu a psychologii. Stát se žurnalistkou nikdy neplánovala. První impulz přišel až ze strany vedoucího její diplomové práce, který ji *Vlastu* doporučil. „*A já jsem se cítila tak dobře, když jsem udělala tu diplomku tak dobře a že psychologie je teď moje, tak jsem se tam odvážila jít, našla jsem si v telefonním seznamu adresu. Takhle jsem fakt začínala.*“⁵⁰

Celých 10 let pak psala do rubriky „*Máš-li smutek na duši, svěř se tetě Miluši.*“ Z tety Miluše se časem stala sestřenice Jana, kterou následovalo povýšení na post vedoucí oddělení, zástupkyně šéfredaktorky až do roku 1988, kdy se Alena Šloufová stala šéfredaktorkou. Na postu šéfredaktorky zůstala až do roku 1991, kdy poprosila vedení, zda by mohla ve *Vlastě* zůstat jako normální redaktorka.

⁴⁸ Osobní rozhovor s Marií Homolovou, viz příloha.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Osobní rozhovor s Alenou Šloufovou, viz příloha.

3.2.4 Daniela Sýkorová

Daniela Sýkorová se narodila v roce 1941 a proslula hlavně jako fotografka. Do *Vlasty* nastoupila původně do sekretariátu na umístěnku. „*Já když jsem končila školu, tak my jsme ve škole měli takovou báječnou paní učitelku Fečkovou a ona byla neuvěřitelně vzdělaná a kultivovaná a ona nám vždycky říkala něco jinýho, než jsme měli vědět. No a my jsme tenkrát dostávali umístěnky a za to byly strašně malý peníze, ale ona je musela rozdat, kam kdo půjde. A první, co udělala, bylo, že mi říká, mám tady jednu umístěnku, ne že by byla nějaká za hodně peněz, to teda není, ale Sýkorová, to je pro vás.*“⁵¹ V roce 1987 se pak do *Vlasty* vrátila již jako fotografka.

3.3 Obsah *Vlasty* v letech 1990–1991

Pro lepší pochopení změny obsahu *Vlasty* je nevyhnutná analýza změny životního stylu v časopise. Důležitým aspektem je definování cílové skupiny čtenářské obce tohoto týdeníku. Jde tedy o to určit, kdo jsou lidé, kteří četli časopis *Vlasta* v období od roku 1990. Jak uvádí ve své studii v roce 1998 Barbora Osvaldová, průměrný věk čtenářské obce *Vlasty* se pohyboval mezi 45 a 48 lety. Vnímáme to tedy jako nejstarší čtenářskou obec, a jak autorka Osvaldová dále uvedla, předplatné časopisu se v rodinách často přenášelo z matky na dceru (Osvaldová, 1998, s. 14).

Eva Hauserová zase ve stejném roce popsala sdělení, které chce *Vlasta* svým čtenářkám a čtenářům předat. Toto poselství se podle Hauserové pohybuje na rozmezí dvou poloh a oslovuje ženy. To první říká: „...*obětujte se pro šťastný domov a pevnou rodinu*“ a druhé poselství vybízí čtenáře: „*buďte moderní, sebevědomá a buďte ženou, která ví, co chce*“ (Hauserová, 1998, s. 20). Jak ještě Hauserová dodala, *Vlasta* se svým tematickým obsahem snaží navodit dojem, že oba zmíněné póly mohou být zdárně kombinovány.

⁵¹ Osobní rozhovor s Danielou Sýkorovou, viz příloha.

Celkový počet stran věnovaných jednotlivým tématům v rámci vydání časopisu v letech 1990-1991 na celku:

V letech	1988	1989
1. Bydlení	3,80	3,60
2. Móda	41,25	39,50
3. Zdraví	8,75	9,00
4. Stravování	27,50	23,50
5. Hubnutí	5,75	6,00
6. Sport	2,00	2,25
7. Cestování	8,50	9,00
8. Nové technologie a spotřební zboží	0,05	3,75
9. Krása	2,40	3,40

Tabulka 2: Celkový počet stran věnovaných jednotlivým tématům (zdroj: vlastní zpracování podle údajů v časopise).

Obsahová náplň *Vlasty* se z 36,25 % respektive 31,25 % (viz tabulka č.2) zabývala módou, mezi zbylou tematiku patřil volný čas. Konkrétně cestování a zdraví, což zase napovídá, že se redakce zaměřovala na ženy zralé, na ženy, které mají svůj život již nějakým způsobem zařízen a hledají tedy jen inspiraci pro jeho vylepšení, oživení, či prostě jen odreagování a kvalitní odpočinek. Časopis *Vlasta* tedy od roku 1990 nebyl ani trochu časopisem bulvárním, přestože jeho obsahová analýza dokázala, že západní, kapitalistický způsob života v něm stále větší měrou prostupoval.

Jak uvádí Kovaříková, časopis *Vlasta* tedy dodržel ve sledovaném období to, co si jeho redakce předsevzala na samém vzniku, a to být důsledným obhájcem všech žen a být také místem kde najdou ženy oddech, rady a poučení. (Kovaříková, 2016)

V analyzovaném roce 1990, tedy první rok po Sametové revoluci je struktura obsahu odlišná od předchozích let. Ve *Vlastně* nechyběly aktuality doby, reportáže a rozhovory, ale přibýly nové zajímavé rubriky a zpestření. Dle mého názoru je vidět uvolnění doby. Oddechová část a zábavné sekce jsou nyní obsáhlejší.

Redaktorka *Vlasty* Marie Homolová vzpomíná: *''Myslím, že i ten svaz žen nevěděl co se sebou, takže netlačil. Samozřejmě se tam pak začaly objevovat třeba články, který psala Eva Uhrová o ženských osobnostech, o kterých se nesmělo mluvit, Horáková, Plamínková. To se tam začalo objevovat, ale zase tak ukruťná změna tam nebyla.''*

3.3.1 Zpravodajství v letech 1990-1991

V roce 1990 se zpravodajství začíná lišit od předchozích let. Ne vždy začíná časopis rubrikou *Dny našeho času*, ale můžeme najít i speciální týdny, kdy časopis začíná oslavou výročí či jinou významnou událostí. Například článek k výročí 575. výročí úmrtí Jana Husa na dvě strany. Pokud *Vlasta* neslaví konkrétní událost je i nadále součástí sekce zpravodajství rubrika *Rozhovor s...* například s Ing. Čestmírem Toušem, ekonomickým náměstkem ředitele státního závodiště Praha o závodu Velká Pardubická. V horním pravém rohu byla je i nadále nějaká zajímavost daného týdne nebo krátký článek.

Na konci stránky najdeme *V příštím čísle*. V dolním pásku věnován redakci *Vlasty* již není část o nositelce Řádu práce, vyznamenání Za zásluhy o výstavbu, Československé ceny míru a čestné medaile ČSSZ, ale pouze název časopisu *Vlasta*, ročník 44., že časopis vychází týdně a seznam redakce, sídlo, cena a vydavatelství. Cena za jeden výtisk *Vlasty* byla v roce 1990 3,5 Kčs.

Zajímavou novinkou v tomto roce byla soutěž *Vlasty* spolu s cestovní agenturou Fisher-Reisen o týdenní dovolenou pro dva. V každém výtisku byl kupón se soutěžní otázkou. Vystřižený kupón se zodpovězenou otázkou mohly čtenářky zaslat do redakce a soutěžit. Rubrika *Aktuálně* přetrvala i po revoluci.

3.3.2 Rozhovory a reportáže v letech 1990-1991

V tomto analyzovaném roce jsem se rozhodla rozhovory a reportáže spojit, jelikož po revoluci nenajdeme již tradiční struktury, ale více různorodých témat, která nelze jednoznačně analyzovat. Již nenajdeme tradiční jeden větší rozhovor s celebritou a menší rozhovory s méně známou osobností. *Vlasta* je nyní pokaždé jiná. Jako příklad uvádím *Kameny do památníku*, článek o koncertu *Rolling Stones* v Praze. Šlo o krátký článek s velkou barevnou fotkou Micka Jaggera.⁵²

⁵² Viz obrazová příloha, obrázek č.8A,8B.

3.3.3 Rubriky

Ve *Vlastě* najdeme stále oblíbené rubriky jako *Vlastina poliklinika*, *Všímálek* a další předrevoluční klasiky. Novou rubrikou jsou *Postřižiny*, která je v každém čísle na jiné téma. Najdeme zde módu, umění nebo vztahy.⁵³

Nově najdeme ve *Vlastě* pravidelný horoskop, který byl vždy na daný měsíc. Horoskop vycházel jednou měsíčně, například na duben 1990.⁵⁴

Poprvé ve *Vlastě* nacházíme také pravidelný program Československé televize na daný týden. Křížovka je i nadále na straně 27 a najdeme zde také pravidelné soutěže. Bývalá šéfredaktorka Marie Formáčková vzpomíná na soutěže: „*Ano, my jsme se hned skamarádili s Fisherem, který tady začal, a ten nám dával strašně zájezdů. On byl hrozně štedrej. A já jsem hned dívala, kde se otevřel nějaký autosalon, a šla jsem se skamarádit a pak nám dali auto. Furt jsme soutěžili o auta. Ted' nedávno mi volala nějaká paní a přála mi hezké svátky a já jí říkala, odkud se známe, a ona že u nás vyhrála auto a že jí to změnilo život. Takže my jsme se tam šíleně snažili, to bylo třeba 80 000 lidí, co soutěžili.*“⁵⁵

Novou pravidelnou součástí *Vlasty* je také rubrika *Seznamka*. Tato rubrika radila formou článku na dané téma, například „*Jste sama? Jste sám? Neváhejte a seznamte se! Vlasta vám v tom pomůže!*“ A nebo článek „*Osamělosti se meze nekladou*“. Nejenže *Vlasta* na tato téma radila, *Vlasta* pomáhala i skutečnému seznámení. V jednom vydání jsem objevila velmi zajímavou barevnou dvoustranu s fotkami mužů a žen. Jak můžeme vidět na příkladu, ženy jsou pod písmenky A-F a muži od G-M. Po zvolení vybraného písmenka zodpovíme 4 otázky. Musíme vybrat vlastnosti budoucího partnera, zvolit, zda má být občanem ČSFR, SRN, Rakouska nebo to pro nás není důležité, dále 6 nejdůležitějších pilířů partnerského vztahu a prozradit něco málo o sobě. Poté stačí zaslat 100 Kčs na adresu Seznamky INT a jste blíž ke štěstí. Na dnešní dobu velmi úsměvnou rubriku považuji za příjemné porevoluční zpestření *Vlasty*.⁵⁶

Novou spíše vážnou rubrikou byl *Handicap*, který informoval čtenářky o různých zdravotních problémech jako cukrovka, nadváha, obrna, problémech s páteří

⁵³ Viz obrazová příloha, obrázek č.9A,9B.

⁵⁴ Viz obrazová příloha, obrázek č.10.

⁵⁵ Osobní rozhovor s Marií Formáčkovou, viz příloha.

⁵⁶ Viz obrazová příloha, obrázek č.11.

a dalších.⁵⁷

3.4 Redaktorky v letech 1990-1991

Na počátku sledovaného období 1990-1991 byla šéfredaktorkou Vlasty PhDr. Marie Formáčková, její zástupkyní paní Hana Nekudová a sekretářem redakce pan František Jebavý. Komentátory byli Marie Homolová, PhDr. Richard Kozohorský, Mirjana Nimrich a Alena Štoufová. Mezi reportéry patřili Ivana Matyášová, Vladimíra Merhautová a Martin Mrnka. Redaktorkami redakce byly potom Marie Čtyroká, Yveta Mazánková, Marcela Němečková, Monika Pazderová a PhDr. Eva Uhrová. V dopisovém oddělení pracovala Jaroslava Huková a Hana Šmidrkalová. Dále zde bylo grafické oddělení a v něm Lucie Pitrová, Daniel Gawlik a Jitka Stibůrková a fotooddělení tvořili Daniela Sýkorová, Jiří Bartošek a Zuzana Straková Kostíuková. Časopis vydávalo vydavatelství a nakladatelství MONA. Redakce v té době sídlila v Jindřišské ulici č. 5 na Praze 1 (časopis *Vlasta* 44/1990/18).

3.5 Grafická úprava v letech 1988-1991, proměny v grafické úpravě a novinky v grafice

Moderní technologie umožnily *Vlastě* změnit grafickou podobu a její obsah se vlivem společenských a politických změn začal přibližovat západním časopisům.

V roce 1995 se dostal poměr žen a mužů dokonce na stav téměř 5:1. Časopis *Vlasta* byl tedy nejen časopisem převážně pro ženy, ale také od žen, protože na jeho podobě pracovaly převážně ženy. Šéfredaktorkou byla vždy žena, ale na pozici zástupce si ve všech letech brala muže. V letech 1990 a 1995 to byl ještě zástupce šéfredaktorky, ale v roce 1999 již „*Managing editor*.“ V roce 1990 se ještě mezi redaktory a komentátory časopisu objevili muži, ale v letech následujících byla tato místa obsazena toliko ženami. Emancipační vývoj vnímáme také v grafickém oddělení. V období po roce 1990 totiž byl ještě jedním z grafiků muž, tuto práci od roku 1999 zastávaly pouze ženy. Fotooddělení prodělalo emancipační změnu ještě dříve. Zatímco v roce 1990 byl členem muž, v letech následujících to byla záležitost pouze ženská.

Grafická úprava *Vlasty* v roce 1989 byla velmi podobná předchozímu období, téměř

⁵⁷ Viz obrazová příloha, obrázek č.12.

identická. Časopis byl ve stejném duchu. Některé sekce byly barevné a některé čistě černobílé. Písmo nebylo jednotné a rozvržení časopisu si drželo formu předchozího roku. Šéfredaktorka *Vlasty* Alena Šloufová mi potvrdila, že grafická úprava se opravdu velmi neměnila: „*Já si pamatuju, když jsme dělali nový obsah Vlasty, tak grafici připravili nástřel v roce 1989a myslím, že to tak už zůstalo. Ta struktura se fakt moc neměnila, já měla třeba rubriku Místo pro mne na 12. nebo 13. straně, to si pamatuju dodnes. My jsme měli pořád dost velký náklad, i po tom roce 89, to se hledaly náměty na titul. To bylo na poradě jako první, kdo má titulovku, protože ten měl pak dvoustranu. To je dodnes, ale my tomu tenkrát říkali sekaná petržel, těm titulům, co jsou dnes, protože prostě rozfrčaný obličej herců všude možně, u toho texty. Já měla spíš radost, když ten titul byl čistý, jen velký portrét a detail, který něco řekl.*“⁵⁸

Hlavní dojem při otevření vydání z roku 1988-1989 je vesměs černobílý a některé sekce působí až tvrdě. V porovnání s dnešní dobou nebyla jednotná forma. Na každé stránce najdeme jiný typ a velikost písma, v některých sekcích působí dojem až chaoticky. „*Dnes to jde vše na počítačích, ale tehdy se to vše muselo namalovat, ti grafici to malovali ručně, to oni vytvářeli obrazy stránek, pak ta tiskárna, ta sazba, to bylo vše strašně zdouhavé,*“ prozradila Marie Formáčková, která byla v roce 1989 zvolena šéfredaktorkou *Vlasty*.⁵⁹

Co se grafické úpravy po revoluci týká, tak časopis se velmi nezměnil. Přibyla barva, ale najdeme nadále i černobílé sekce. Písmo bylo v každém článku jiné a časopis na dnešní poměry působil nadále trochu chaoticky.

3.6 Fotografie ve *Vlastě*

Titulní strany v analyzovaných ročnících prezentují barevné portréty na celostránkových fotografiích. V dolní části fotografie je tzv. pásek, kde je stručná informace o portrétované ženě. V roce 1988 najdeme na titulní straně například neznámou kráska, přírodu nebo hrající si děti.⁶⁰ Nebylo to však pravidlem, i před revolucí se objevovaly titulní strany s celebritami. Například Rozhovor s herečkou Janou Hlaváčovou nebo Viktorem Preissem.⁶¹ Titulní strany byly jak reportážní, tak ilustrační nebo portréty. Fotografii byla věnována celá strana, kromě zmiňovaného pásku dole. V horní části bylo logo *Vlasty*

⁵⁸ Osobní rozhovor s Alenou Šloufovou, viz příloha.

⁵⁹ Osobní rozhovor s Marií Formáčkovou, viz příloha.

⁶⁰ Viz obrazová příloha, obrázek č.12A.

⁶¹ Viz obrazová příloha, obrázek č.12B.

a v písmenku L jsme našli cenu výtisku, číslo vydání a ročník. V roce 1988 byla cena 2 Kčs.

Ve zbytku časopisu najdeme vesměs černobílé fotografie a ilustrace vložené do článků. Rubriky byly většinou bez fotek pouze s ilustracemi, kdežto u reportáží najdeme fotkám věnováno hodně prostoru. Co se týká rozhovorů, tak najdeme většinou jednu hlavní fotku nebo dvě menší.

Titulní strany v roce 1989 jsou barevné portréty celostránkových fotografií s páskem dole, kde najdeme stručnou informaci. V tomto roce bych ráda vyzvedla jedno speciální číslo, které bylo černobílé, a to titulní strana zbořeného domu s podtitulkem *Osmadvacet hodin fotoreportéra Jana Šibíka v arménském Spitaku*.⁶²

„Já jsem měla tu kliku, že jsem tu redakci naplnila mladýma lidma už v tom 1988, měla jsem tam třeba Honzu Šibíka, kterej je teď světovej fotograf, že jo.“ Vzpomíná Alena Šloufová šéfredaktorka *Vlasty* na Jana Šibíka.⁶³

Zajímavou titulní stranou bylo zmiňované speciální číslo věnované anglickému jazyku nebo vydání *Taková jsem, aneb jak se utkat s přebytečnými kilogramy*.⁶⁴

Další titulní strany v roce 1989 byly jak s celebrity, tak ilustrační. I v roce 1989 byla cena vydání 2 Kč a našli jsme ji v písmenku L, stejně jako číslo vydání a ročník.

Titulní strany v analyzovaném roce 1990 jsou poměrně stejné jako v předchozích letech. Najdeme celebrity, ilustrační fotky a portréty neznámých žen. Zásadní změnou v tomto roce je to, že na titulní straně najdeme více pásků s titulkem, co nás čeká uvnitř časopisu. Celkový dojem na mě působí jako dnešní časopisy, které jsou plné textu na předních stranách.⁶⁵

Jedna z hlavních fotografek *Vlasty* Daniela Sýkorová mi v rozhovoru prozradila, že největší rozdíl před revoluci a po byla možnost cestovat. Tento rozdíl se razantně projevil také ve fotografii. „*Najednou už nebyla tak důležitá, najednou dostávala jinou funkci jakoby zdobnější a to bylo bezvadný. Potom se ještě přecházelo na digitál, já sice mám digitál, ale já to nechápu, protože na tom digitálu se dá hrozně moc věcí upravit, ale já to nemám ráda. Já potřebuju takovou tu syrovou podobu. Ta digitalizace obrazu má vlastně jinou filozofii a dá se tak jako měnit a je to o něčem jiným. To je prostě jiná doba a mě může těšit, že jsem*

⁶² Viz obrazová příloha, obrázek č.13A.

⁶³ Osobní rozhovor s Alena Šloufová, viz příloha.

⁶⁴ Viz obrazová příloha, obrázek č.13B.

⁶⁵ Viz obrazová příloha, obrázek č.14A,14B.

tu dobu, ve které jsem se pohybovala, že jsem ji prožila naplno.“⁶⁶

V roce 1990 byla cena vydání 3,5 Kčs a *Vlasta* si držela svoje logo a v písmenku L stejně jako před revolucí číslo vydání a ročník. V roce 1991 *Vlasta* zdražila na 6 Kčs. Její cena se tak téměř zdvojnásobila.⁶⁷

3.7 Inzerce

Je zajímavé, jak na každého může reklama působit odlišným dojmem. Jeden subjekt jí považuje za něco negativního, v jiném zase zanechá umělecký dojem. Pro další může být reklama zdrojem obživy, je však faktem, že je nezanedbatelnou součástí hospodářství, ať už v lokálním či globálním měřítku.

A jaké je to s reklamním průmyslem v časopise *Vlasta* v minulosti a po Sametové revoluci? A jakým způsobem se dnes a v minulosti reklama a inzerce dotýkala žen – čtenářek *Vlasty*?

Co se inzerce týká, tak v této části práce ukážeme nějaké příklady, jak vypadala a kde se v časopise *Vlasta* nacházela a zda byla více před nebo po revoluci.

Adam Junek píše: „*V nestálém světě reklamy je ale už po desetiletí jedna jistota. A tou jsou největší zadavatelé inzerce. Už od 50. let minulého století jsou „nejštedřejší“ firmy Procter & Gamble a General Motors.“⁶⁸*

Inzeráty tiskáren reklam (uměleckých závodů, jak se samy nazývaly) musely zákazníky už na první pohled přesvědčit o jejich technických kvalitách a musely také vyhovovat dobovému vkusu. Pěkná žena mohla podle názoru prodejců prodávat jakékoliv zboží, a z tohoto důvodu byla na reklamách litografických dílen k vidění velmi často. Reklama začíná být masitě využívána, zavádí další novinku k propagaci svých výrobků, nepoužívá inzerci v novinách, ale představuje lidem své výrobky pomocí ukázek.

Myšlenka většiny těchto prvních reklamních agentur byla prostá, a to za mediální provizi poskytnout svým zákazníkům více než pouze prostor v novinách, ale pomoci jim také s tvorbou inzerátů. A tak například výrobce marmelády zaplatil ty samé peníze, jako kdyby si zadal inzerát sám, ale nemusel se o nic starat, mohl dále vyrábět své marmelády,

⁶⁶ Osobní rozhovor s Danielou Sýkorovou, viz příloha.

⁶⁷ Viz obrazová příloha, obrázek č.15A,15B.

⁶⁸ Reklamní trh spěje k rekordu. [online]. [cit. 2021-03-27]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-16877310-reklamni-trh-speje-k-rekordu>

aniž by celé týdny nosil inzeráty do tamějších novin. Sbíráni a následnou distribuci do tisku tedy na sebe postupně přebírali agenti, kteří žili z mediální provize.

V časopise *Vlasta* na začátku byla inzerce černobílá. *Vlasta* byla velmi ziskovým časopisem, ve výkazu Československého svazu žen o hospodaření časopisu za rok 1967 je možno dohledat, že při ceně 1,60 Kčs byl příjem 46 774 400 Kč a zisk činil 16 064 000 Kčs. Zato příjmy z inzerce byly v porovnání s dneškem zcela minimální, necelý milion Kčs.⁶⁹

Před revolucí bylo inzerci věnováno poměrně málo místa. Většinou jedna tisková strana, maximálně dvě. Ve *Vlastě* bylo možné objednat vše přes oblečení, doplňků do domácnosti až po životní pojistku. Jak se ukáže, tak s postupem času bylo inzerci věnováno více a více místa. Černobílou vystřídala barva a nabídka se rozšířila. V roce 1988 nabídkou převládala móda a různé oblečení a spodní prádlo.⁷⁰

Pravidlem bylo možné objednat si vzorník či katalog na vyžádání. V časopise byly i jednotlivé modely šatů a čtenářky si mohly konkrétní kousek rovnou objednat. Společnost *Hedva* aneb hedvábí pro všední den v tomto roce dominovala. Jejich inzerce byla skoro v každém týdeníku roku 1988. Kromě šatů bylo velmi populární i spodní prádlo a různé vychytávky do domácnosti.

V roce 1989 se začaly objevovat inzerce od Knihy Slovanský dům, kdy si čtenářky mohly objednat zajímavé čtení na doma. Šéfredaktorka *Vlasty* Alena Šloufová vzpomíná na reklamu a inzerci jako nutné zlo: *„Víte co, já mám pocit, že v té době ještě ty reklamy neměly takovou moc působit na lidi a v podstatě se dělalo fakt jen kvůli penězům a vím, že ty reklamy se platily dobře. Víím, že prostě téma obezita a hubnutí bylo téma všech rubrik, to je vděčné téma.“*⁷¹

V porovnání s dneškem se k otázce módy přistupovalo velmi racionálně a účelně, což samozřejmě souviselo s nižší životní úrovní a nižší nákupní silou. Tuto je možné dokumentovat pomocí cen jednotlivých oděvů, které byly v porovnání se současným stavem a s tehdejšími platy několikanásobně vyšší. Z uvedeného vyplývá, že pozbývalo smysl ukazovat čtenářkám, co všechno by si mohly koupit. Oblečení proto bylo obvykle bráno jako nutnost, a ne jako něco, čím by si žena mohla udělat radost. Je zároveň také vhodné zmínit, že časopisy, a tedy též *Vlasta*, nebyly tak, jako je tomu v dnešní době, vystaveny tlaku inzerentů, kteří se snažili propagovat své výrobky. Klíčovým v oblékání proto byla účelnost,

⁶⁹ NÁRODNÍ ARCHIV Praha. Oznámení o změně v periodickém tisku 1967. Ústřední výbor Národní fronty. Příloha I. Fond Ministerstvo kultury: 1952 – 1989. Karton č. 83. s.1.

⁷⁰ Viz obrazová příloha, obrázek č.16A,16B.

⁷¹ Osobní rozhovor s Alena Šloufová, viz příloha.

praktičnost a nadčasovost.

Ve *Vlastě* byly uveřejňovány také seznamovací inzeráty, kde například otcové hledali hodné maminky svým dětem. Inzeráty byly často psány z pohledu dítěte. Evidentně však tato strategie měla úspěch. „*Prostřednictvím časopisu se podařilo umístit v rodinách víc než dvacet dětí z domovů a další desítky dětí byly osvojeny díky obětavé iniciativě jednotlivých pracovníků z nejrůznějších úseků, kteří čerpali své zkušenosti z příkladů otiskovaných na stránkách našeho časopisu*“ (Šourková, Alena, 1964, č. 1, s. 10).

Inzerce ve *Vlastě* se ve zkoumaném období měnila, na začátku bylo množství inzerce relativně nízké, po sametové revoluci se počet inzerce zvyšoval. Došlo k změnám v počtu, v linii, obsahu a také k změně grafiky inzerce. Inzerce byla více nápaditá.⁷²

Ráda bych v této kapitole zmínila, že pravidelně bylo možné objednat příručku *Sportka aneb jak hrát a vyhrát?* Za 29 Kčs čtenářky obdržely 160 stran konkrétních příkladů rozpisů, taktik a strategií sázení. Tato část věnovaná *Sportce* byla naopak velmi barevná a poutavá.⁷³

⁷² Viz obrazová příloha, obrázek č.17.

⁷³ Viz obrazová příloha, obrázek č.18.

ZÁVĚR

Diplomová práce měla za cíl zjistit, jak se časopis proměnil před a po revoluci a k jakým došlo změnám v linii obsahu, grafiky a redakce. Všeobecně se dá říci, že ke každému problému, který mohl čtenáře *Vlasty* trápit, a o kterém ve *Vlastě* napsali, dokázala redakce sehnat odborníka, jenž se ve specializované rubrice danému tématu věnoval a odpovídal na dotazy čtenářů. Mezi odborníky patřili například zástupci Společnosti pro šíření vědeckých a politických znalostí, soudci Nejvyššího soudu, lidé z vývojových pracovišť, Ústavu národního zdraví či Ministerstva vnitra. Na základě provedené analýzy a prostudování relevantních podkladových materiálů lze konstatovat, že časopis *Vlasta* do značné míry věrně zobrazoval životní styl dané doby, a tak skutečně reflektoval problémy, které ženy řešily. Je však nezbytné uvést, že se redakce zároveň důsledně snažila ženy usměrňovat a přesvědčovat je, aby se chovaly dle zavedených pravidel a společenských norem. A aby tedy ženy vyznávaly životní styl, jenž je do značné míry takový, jaký si vládnoucí strana přála mít, a který přes média české společnosti vštěpovala.

Je však nezbytné vidět věci v širších souvislostech a vždy konfrontovat danou situaci s kontextem doby. Na základě toho je proto možné konstatovat, že časopis *Vlasta* ve zkoumaném období do Sametové revoluce plnil roli časopisu pro ženy, protože ženám předkládal z velké míry takový obsah, který vyžadovaly, a který je zajímal. V převážné míře to byly témata z každodenního života, rodiny, vztahů, bydlení, zdraví, péče o domácnost. Samozřejmě se našla také témata, která bylo povinné uveřejňovat, protože na rozdíl od dneška měla *Vlasta* zároveň důležitý politický úkol.

Vydavatel časopisu *Vlasta* v období přibližně do roku 1989 nebyl při určování jeho obsahu veden komerčními zájmy, které jsou přirozeně pro časopisy současné doby zcela směřodatné a vedou k tomu, že obsahem časopisu jsou dnes pouze ta témata, které čtenářky baví a lákají je tím ke koupi.

Primární úkol *Vlasty* však byl velmi podobný – přinášet čtenářkám či čtenářům převážně zábavný obsah, díky kterému si čtenářky časopis oblíbí. Na základě toho bylo možné snáze a lépe plnit druhý úkol, veskrze politický, tedy směřovat ženy tím směrem, který byl žádaný. Tento úkol časopis *Vlasta* v dnešní době nemá.

Vlasta byla dlouhá léta nejčtenějším ženským časopisem. Čtenářky jí byly věrné a redakci důvěřovaly. A redakce si svých čtenářek cenila. Byla s nimi v intenzivním kontaktu a umně v nich posilovala dojem, že jsou to právě ony, kdo vytváří obsah časopisu.

V zásadě je možné tvrdit, že v důsledku pádu socialismu po Sametové revoluci v roce 1989 se životní styl v Československu a později České republice začal ubírat novým směrem. Bylo to viditelné také v časopise *Vlasta*. Patrný byl především vliv západních zemí, který byl až do té doby silně potlačován. Na uvedené změny musela také tehdejší média reagovat, pokud nechtěla zaniknout úplně, a *Vlasta* reagovala také. Nové a moderní technologie umožnily *Vlastě* změnit její grafickou podobu a její obsah se vlivem společenských a politických změn začal přibližovat západním časopisům. Byl barevnější, výraznější, v časopise bylo více inzerce a reklamy.

Po provedené analýze je zřejmé, že obsah, grafická podoba a složení redakce se ve zkoumaných letech nijak zásadně nezměnilo. Jediným vybočením ze zavedené koncepce dámského časopisu, bylo speciální číslo vydané v prosinci 1989, mapující vývoj událostí vedoucích k Sametové revoluci. Toto speciální vydání je svědectví lidí z redakce, jejich ohlédnutí za vývojem událostí od srpna 1988 až do konce listopadu 1989. Je to zamyšlení o jednotlivých událostech a jejich role v celém procesu demokratické změny s množstvím autentických, emotivních fotografií Jana Šibíka a Daniely Sýkorové.

Po listopadu 1989 v časopise přibylo barevných sekcí a na titulních stranách můžeme vidět více titulek, které připomínají časopisy dnešní doby. Zvýšil se také počet inzerce, která více barevná a nápaditá.

Ve všech zkoumaných letech, tedy 1988-1991 byla hlavním tématem móda a stravování. Po roce 1989 přibylo také cestování, seznamovací inzeráty a můžeme celkově zaznamenat uvolnění doby. *Vlasta* byla a je kamarádkou všech žen, která potěší, pohladí, povzbudí, pomůže i poradí.

Po prostudování let 1988-1991, se nabízí otázka, kam by mohl směřovat budoucí výzkum. V této otázce bych nasměrovala pozornost budoucích badatelů k proměnám časopisu *Vlasta* po roce 1992, což byl jeden z nejvýraznějších přelomů v historii týdeníku. V roce 1992 se vlastníkem časopisu stalo vydavatelství MONA (Nizozemský svaz nakladatelů), který poskytl návod, jak se transformovat na společnost evropských parametrů. Transformace mediálního systému s sebou nesla změnu legislativy a přizpůsobení se reklamnímu trhu, výraznou změnu mediální produkce, ale také změnu vlastnických vztahů. Až do Sametové revoluce byl časopis v rukách státu. Později *Vlasta* přešla do soukromého

vlastnictví. Vzhledem k nárůstu poptávky po novém obsahu médií reklamní trh předznamenal budoucí vývoj médií a jejich postupnou komercializaci. *Vlasta* pod tlakem tržních poměrů zjednodušila a bulvarizovala výrazně svůj obsah. Také se měnili redaktoři a změnila se taktika jejich práce.

SUMMARY

We can say that for every problem that may have bothered *Vlasta's* readers, the magazine did write about and really did try to help the readers. *Vlasta* staff was able to find an expert who dealt with the given topic in a specialized section and answered the reader's questions.

Based on the analysis and study of relevant background materials, it can be stated that the magazine largely faithfully depicted the lifestyle of the time and thus really reflected the problems that women were solving. However, it is necessary to state that the editorial staff also consistently tried to guide women and persuade them to behave according to established rules and social norms. And so that women profess a lifestyle that is to a large extent what the ruling party wanted to have, and which it instilled in the media of Czech society.

It is possible to state that in the period under review until the Velvet Revolution, *Vlasta* magazine served as a women's magazine, because it largely presented women with the content they required and which they were interested in. Most of them were topics from everyday life, family, relationships, housing, health and home care. Of course there were also topics that were mandatory to publish, because unlike today, *Vlasta* also an important political task.

For many years, *Vlasta* was the most widely read women's magazine. The readers were loyal to it and they trusted the editors. The editors also appreciated their readers. *Vlasta* was in intensive contact with them and skillfully reinforced in them the impression that they were the ones who created the content of the magazine.

POUŽITÁ LITERATURA A INTERNETOVÉ ZDROJE

BEDNÁŘIK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií od počátku do současnosti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. 439 s. ISBN 978-80-247-3028-8.

Bednářová, Věra. *Podíl učitelek na ženském hnutí v Brně*. Brno, 1980.

BYSTROV, Vladimír. *Svobodná nesvoboda: Některé příklady postupující komunistické a sovětizace mediální krajiny v Československu a snah komunistů umlčet český nekomunistický a církevní tisk v letech 1945 - 1948*. Praha: Vyšší odborná škola publicistiky, 2006.

JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost: stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. Praha: Portál, 2008.

KALINOVÁ, Lenka. *Formování nové garnitury moci po únoru 1948*. IN Kolektiv autorů. *K proměnám sociální struktury v Československu 1918-1968*. Praha: Ústav sociálně politických věd fakulty sociálních věd UK, 1993.

KALINOVÁ, Lenka. *Východiska, očekávání a realita poválečné doby. K dějinám české společnosti v letech 1945 - 1948*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2004.

KAPLAN, Karel. *Nové rysy v sociální struktuře československé společnosti v šedesátých letech*. IN Kolektiv autorů. *K proměnám sociální struktury v Československu 1918 - 1968*. Praha: Ústav sociálně politických věd fakulty sociálních věd UK, 1993.

KAPLAN, Karel. *Proměny české společnosti 1948 - 1960*. Část první. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007.

KONČELÍK, Jakub, et al., 2010. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-698-8.

KONČELÍK, J., VEČEŘA, P., ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010.

KRONICK, Jane C. 1997. *Alternativní metodologie pro analýzu kvalitativních dat*. Pp. 57 - 67 in *Sociologický časopis* 33 (1).

KŠAJT, František. *Vlasta (ústřední tiskový orgán českého svazu žen)*. Praha: Univerzita Karlova. Fakulta žurnalistiky, 1980. Rigorózní práce.

MADRY, Jiří. *Sovětská okupace Československa, jeho normalizace v letech 1969-1970 a role ozbrojených sil*, s. 155. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994.

OSVALDOVÁ, Barbora. Česká média a feminismus. Praha: SLON, 2004.

RUPNIK, Jacques. *Dějiny komunistické strany Československa. Od počátků do převzetí moci*. Praha: Academia, 2002.

SCHERER, Helmut. 2004. *Úvod do metody obsahové analýzy*. In Winfried Schulz, Helmut Scherer, Lutz Hagen, Irena Reifová, Jakub Končelík. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Praha: Portál.

ŠEVČÍKOVÁ, Tereza. *Tři etapy vývoje časopisu Vlasta*. Reflexe společensko-politické situace. Praha, 2013.

ŠOURKOVÁ, Alena. A přece budou mít rodiče. *Vlasta*. 1964, č. 1, s. 10.

UHROVÁ, Eva. *Národní fronta žen a Rada československých žen-dva proudy ženského hnutí v českých zemích a jejich zájem o sociální a právní postavení žen*. Květen 1945 až únor 1948. Str. 88 - 112. IN: Kárník, Z., Kopeček, M.: *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu*. Svazek IV. Praha: Dokořán, 2005.

UHROVÁ, Eva. Rada československých žen [online]. Publikováno: 22. 8. 2005 [cit. 2021-03-07]. Dostupné z: <http://www.feminismus.cz/fulltext.shtml?x=473896>

KOVAŘÍKOVÁ, Blanka. Z historie ženského časopisu Vlasta [online]. Publikováno: neuvedeno [cit. 2021-03-07]. Dostupné z: <http://www.bkovarikova.cz/texty/zajimavosti/z-historie-zenskehocasopisu-Vlasta.htm>

Zákon č. 84/1968 Sb., kterým se mění zákon č. 81/1966 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích.

Zákon č. 127/1968 Sb. o některých přechodných opatřeních v oblasti tisku a ostatních hromadných informačních prostředků.

Vlasta. [online]. [cit. 2021-03-07]. Dostupné z: <https://www.vlasta.cz/>

Z historie ženského časopisu Vlasta. [online]. [cit. 2021-03-07]. Dostupné z: <https://www.bkovarikova.cz/texty/zajimavosti/z-historie-zenskeho-casopisu-vlasta/>

RADA ČESKOSLOVENSKÝCH ŽEN. [online]. Publikováno: 22. srpen. 2005 [cit. 2021-03-07]. Dostupné z: <https://www.feminismus.cz/cz/clanky/rada-ceskoslovenskych-zen>

Nový web pro ženy vlasta.cz. [online]. [cit. 2021-03-07]. Dostupné z: <https://www.vlmedia.cz/zajimavosti-ze-sveta-vlm/novy-web-vlasta-cz-ma-pres-500-tis-priznivcu-mesicne-20210209.html>

Cenzura. Ústřední publikační správa. [online]. [cit. 2021-03-27]. Dostupné

z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/cenzura_02.php

Byl ustaven Československý svaz žen v čele s Marií Kabrhelovou. [online]. [cit. 2021-03-27]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10266819072-vypravej/ve-stopach-doby/1974/222-byl-ustaven-ceskoslovensky-svaz-zen-v-cele-s-marii-kabrhelovou/>

17. listopad 1989: Den boje za svobodu a demokracii a Mezinárodní den studentstva. [online]. [cit. 2021-03-27]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/historie/17-listopad/clanek/17-listopad-den-boje-za-svobodu-a-demokracii-cesko-slavi-30-let-svobody-40303337>

Periodika. [online]. [cit. 2021-03-27]. Dostupné z: <http://scriptum.cz/cs/periodika/informacni-servis-0>

NEČASOVÁ, Denisa. *Buduj vlast – posílíš mír. Ženské hnutí v českých zemích 1945 – 1955*. 2009.

Feminismus. [online]. [cit. 2021-03-27]. Dostupné z: <http://www.feminismus.cz/cz/clanky/narodni-fronta-zen>

Reklamní trh spěje k rekordu. [online]. [cit. 2021-03-27]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-16877310-reklamni-trh-speje-k-rekordu>

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce									
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:									
Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Kozáková Zuzana	Razítko podatelny: <table border="1"> <tr> <td colspan="2"> Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd </td> </tr> <tr> <td> Došlo dne: </td> <td> 26 -05- 2017 -1- </td> </tr> <tr> <td> Čj: 2540 </td> <td> Příloh: </td> </tr> <tr> <td colspan="2"> Přidělena: </td> </tr> </table>	Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd		Došlo dne:	26 -05- 2017 -1-	Čj: 2540	Příloh:	Přidělena:	
Univerzita Karlova Fakulta sociálních věd									
Došlo dne:		26 -05- 2017 -1-							
Čj: 2540		Příloh:							
Přidělena:									
Imatrikulární ročník diplomantky/diplomanta: 2015									
E-mail diplomantky/diplomanta: zkozako@gmail.com									
Studijní obor/forma studia: Žurnalistika/prezenční									
Předpokládaný název práce v češtině: Proměny časopisu Vlasta v letech 1988 - 1991									
Předpokládaný název práce v angličtině: Transformation in Vlasta magazine 1988 - 1991									
Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: <i>ZS 2012/2013</i>) (diplomovou práci je možné odevzdat <u>nejdříve</u> po dvou semestrech od schválení tezí) LS 2017/2018									
Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků): V 70. letě historii týdeníku Vlasta byly tři hlavní předěly, které zásadně ovlivnily personální oddělení, ale i výběr témat. Diplomová práce se zaměří na předěl v letech 1988 - 1991. Po roce 1989 dochází k značným personálním změnám v redakci, změnám v tématech článků (ovlivnění propagandou) a změnám v inzerci a grafické úpravě. Diplomová práce se bude zabývat těmito 3 liniemi.									
Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků): Hlavním cílem této diplomové práce bude zjistit, jakým způsobem se proměnilo pracovní prostředí v týdeníku Vlasta v letech 1988 - 1991 a jak se měnil obsah tohoto ženského časopisu. První část se bude zabývat fungováním redakce dva roky před změnou režimu a následně, proměnou redakčního prostředí po roce 1989. Diplomová práce se zaměří nejen na práci jednotlivých redaktorek, ale také na to, jaká témata si vybíraly a proč. Dalším cílem práce bude zjistit, zda redaktorky musely zpracovávat témata, která určil např. Svaz žen a do jaké míry musely cenzurovat články/fotografie.									
Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu): Týdeník Vlasta Počátky týdeníku Vlasta (1947 - 1950) Redaktorky v letech 1988 - 1989 Redaktorky v letech 1990 - 1991 Obsah Vlasty v letech 1988 - 1989 Obsah Vlasty v letech 1990 - 1991 Grafická úprava v letech (1988 - 1991) - proměny v grafické úpravě, novinky v grafice Fotografie ve Vlastě Inzerce									
Vymezení podkladového materiálu (např. titul periodika a analyzované období): Ročníky týdeníku Vlasta (1988 - 1991)									
Metody (techniky) zpracování materiálu: Obsahová analýza + rozhovory s redaktorkami									
Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků): BEDNAŘÍK, Petr., JIRÁK, Jan., KÖPPLOVÁ, Barbara. Dějiny českých médií: od počátku do současnosti. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. 439 s. ISBN 978-80-247-3028-8. Kniha přináší základní chronologicky řazený vhled do vývoje českých médií na pozadí obecně charakterizovaného historického kontextu ve světě a v českých zemích. Zachycuje sociální pozadí vývoje tisku, vysílání a síťových médií a hlavní technologické změny, které se na vývoji médií podílely. Připomíná významné									

osobnosti, jež jsou s médii a jejich působením neodmyslitelně spjaty.

DVOŘÁKOVÁ, Zora., DOLEŽAL, Jiří. O Miladě Horákové a Milada Horáková o sobě. Praha: Eva, 2001, 320 s. ISBN 80-238-9161-8. Životopis jedné z prvních obětí politických procesů 50. let, jehož součástí jsou protokoly z výslechů a dopisy M. Horákové z vězení. Spojení životopisů a dokumentů, které působí svou věcnou absurdní realitou (protokoly) i hlubokou lidskostí (dopisy).

JIRÁK, Jan., KÖPPOVÁ, Barbara. Média a společnost: stručný úvod do studia médií a mediální komunikace. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. 207 s. ISBN 978-80-7367-287-4. Média a specifický typ sociální komunikace, na níž se podílejí, stále významnějším způsobem ovlivňují podobu společenského, politického i kulturního života současných společností - včetně podílu na výkonu politické moci - i ekonomickou úspěšnost řady odvětví. Dva autoři se značnou teoretickou i praktickou zkušeností v oblasti fungování médií v České republice nabízejí základní uvedení do studia médií z hlediska sociálněvědní disciplíny mediální studia.

KONČELÍK, Jakub., VEČEŘA, Pavel., ORSÁG, Petr. Dějiny českých médií 20. století. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. 310 s. ISBN 978-80-7367-698-8. Kniha přibližuje vývoj českých médií, především tisku, rozhlasu a televize, ale také proměny tiskových agentur, mediální legislativy, cenzurní praxe a novinářské profese v době, kdy byly České země součástí Československa (v letech 1918 - 1992). Nabízí tak poutavý obraz české společnosti 20. století netradiční perspektivou jejich médií.

TRAMPOTA, Tomáš., VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. Metody výzkumu médií. 1.vyd. Praha: Portál, 2010. 296 s. ISBN 978-80-7367-683-4. Cílem knihy je seznámit čtenáře s metodami užívanými při výzkumu médií. Svou koncepcí kniha obsahuje jak zásady komerčního výzkumu médií (výzkum sledovanosti, měření efektivity reklamy), tak i akademického (výzkum mediálních organizací, analýza reprezentace, interpretace textu).

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

Obraz životního stylu 60.let na stránkách týdeníku Vlasta - diplomová práce (2013)

Tři etapy vývoje časopisu Vlasta - reflexe společensko-politické situace - bakalářská práce (2013)

Ideál ženské krásy před a po roce 1989 - analýza diskurzu v časopise Vlasta - diplomová práce (2013)

Obraz životního stylu v časopise Vlasta v letech 1990 až 1999 - diplomová práce (2017)

Datum / Podpis studenta/ky

25.5.2017

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Denisa Nečasová: disertační práce „Buduj vlast - posílíš mír!“ - „Ženské hnutí“ v českých zemích 1945 - 1955

Oldřich Malachta: bakalářská práce „Alena Šourková: fotografka, šéfredaktorka“

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Zuzana Kozáková by měla prostudovat především jednotlivé ročníky týdeníku Vlasta v daném období. Kromě toho by měla vyhledat bývalé redaktorky tohoto časopisu a zjistit více informací o pracovních podmínkách v redakci a o tématech, kterými se zabývaly.

Potvrzují, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

MATYÁŠOVÁ JUDITA
Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

24.5.2023
Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTISKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE NA IKSŽ SCHVALUJE VEDOUcí PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Obrazová příloha časopisu *Vlasta* (vlastní podklady)

Příloha č. 2: Osobní rozhovory s redaktorkami (vlastní podklady)